БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 39-дэхи жэлээ гараба

БУРЯАД ҮНЭН

[КП]СС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй орган

[2]65 (10019) | 1962 оной ноябриин 10, суббото | Сэн 2 мүнгэн

МҮНӨӨДЭР—МИЛИЦИИН ҮДЭР

Манай милицидэ үнэхөөрөөл баатаршалга гаргадаг олон хүнүүд бии, манай милици ехэ, тон шухала, бэрхэшээл ехэтэй хүдэлмэри хэнэ.

Н. С. Хрущев.

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИС РЕВОЛЮЦИИН 45 ЖЭЛЭЙ ОЙ

[19]62 оной ноябриин 6-да Кремльдэхи Съезднүүдэй ордон соо болоһон баярай суглаан дээрэ нүхэр А. Н. КОСЫГИНАЙ хэһэн элидхэл

[Нүх]үүд!

[Агууех]э Октябриин социа[лис рев]олюциин ой бүхэн со[вет ар]адай, аха дүү социалис [орон]ай арадуудай, бүхы [...] ажалшадай ехэ һайн[...]рюо. Он жэлнүүдэй, хэ[...]н жэлэй үнгэрбэшье, [Владими]р Ильич Ленинэй хэ[...] ёһоор, «арадуудые [капита]лизмһаа сүлөөрүүл[...]өө, арадуудай хоорон[...]н байлдаануудые бо[лю]и түлөө, капиталай [...]агые усадхан үгы хэ[...]өө, социализмын тү[...]сан бодолгын» (Зо[...]дай 28 том, 148-дахи [...]) эхи табиһан Россин [...]ишэд болон таряаша[д ...] оной октябрьда гар[гаһан ба]атаршалгын һүр жаб[...]алирхагүй. Октябриин [...] обществын хүгжэл[...]ашагүй үрэ дүн бай[...], коммунизмда хүргэ[...]м замые бүхы хүн тү[...] заажа үгөө.

[Социа]лис байгуулалтын [...]лай соо социализмын [...] ороной багахан [...]этэ байһаниинь үни [...]эд мүнөө миллиард [...]хүн зон марксизм-ле[нинэй] һургаалай үндэһөөр [...]дал зохёон байгуул[...]л. Социалис оронуу[...] түгэлдэр, илагдаша[гүй ...]и нүхэсэл мүндэлэн [...] Социализм дэлхэй [...]дэлгэржэ, түгэлдэр [...]болоод, ерээдүйдэ тү[...]та туйлаха бүрин эти[...]р дабшана.

[Социал]измын, тэрэнэй мате[...] соёл болбосоролой, [т]ехникын илалта туй[...]дай нүлөөн социалис [...]а гадна, үшөө холуур [...] болоо. «Социализм» [...] мэдэхэгүй, өөһэдын[...] һайн һайхан, нарин [...]сэл бодолые тэрээн[...]одоггүй хүнүүд мүнөө [...]бүмбэрсэгэй алишье [...]ойдо олдохогүй.

[Агууехэ]э Октябриин социа[лис рев]олюци арадуудай сү[...]н тэмсэлдэ асари ехэ [...]гоһон байна. Ко[...]а ёһо гуримай һан[...]йхые, тэрэнэй эсэс[...]хые бидэ мүнөө [...] хаража байнабди. [...]үедэ дэлхэйн полити[...]та дээрэ бэеэ дааһан [...]н шэнэ гүрэн бии бо[...].

[Аз]ион Африкын олонхи [гү]рэнүүд бэеэ дааһан [...] замда орохо зуураа, [...]ын үндэһөөр ажа[...] байгуулха хүсэлэн[...]н тухайдаа мэдүүл[...]он һайшаалтай. Зү[...] оронуудта социализ[...]э общество тухай [...] ухаанай ойлгосоһоо [...]арта нилээд ондоо[...]годог байна. Тии[...]эдэ мэдүүлгэнүүдынь [...]наб гэхэдэ, социа[...]л суртал хэдэн зуу [...]энэ хүнүүдэй сэдь[...]е ээлжэ байнхай. [...] мүнөө үе сагай ту[...]о.

[Хр]ущев партиин XXII [...]э хэһэн тоосоото [...]огоо иигэжэ заагаа [...] системын амгалан [...]өөнэй үедэ бүхы [...] хараһаар байтар [...] моральна талаа[...]уруутаа. Хүн тү[...]рдa табигдаһан нэ[...]ла асуудалые ка[...]идхэхэ хаба ша[...]далгүй гэжэ эгээлэй хүнүүд үдэр бүри һайса ойлгон мэдэржэ байна. Социализмын замда ороол һаа, эдэ асуудалнуудые шиидхэхэ арга олдохо байһаниинь улам эли болоно».

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ урдань хэзээшье үзэгдөөгүй ехэ революционно эрид хубилалта хэһэн манай ороной хүдэлмэришэн анги, бүхы ажалшад асари ехэ баатаршалга, нугаршагүй зориг, жэшээлэшэгүй ехэ хүсэлэлгэ гаргаха зэргэтэй болоһон байна. Гэхэтэй хамта бута сохигдоһон мүлжэгшэ ангинуудта, уласхоорондын империализмда эсэргүү хэсүү шанга тэмсэл соогуур Октябриин туйлалтануудые аршалан хамгаалхань бүришье бэрхэтэй байгаа. Помещигүүдгүйгөөр, капиталистнуудгүйгөөр ажабайдалаа зохёон байгуулжа эхилһэн хүдэлмэришэд болон таряашадта хуушанай бүхы дэлхэй эсэргүүсэн бодоо бэлэй. Түрүүшынгээ үдэрһөө хойшо буржуази-помещигүүдэй контрреволюцитай, интервентнүүдэй һүрэг дээрмэшэдтэй, экономическа блокадатай, социалис гүрэниие политическэ талаарнь таһалан гансаардуулха гэһэн һэдэлгэнүүдтэй тэмсэхэ зэргэтэй болоһон байгаабди. Граждан дайнай, гадаадын интервенциин дүүрэһээр хорёод жэлэй үнгэрөөд байхада, Баруун Европые барандань шахуу богоолшолһон империалис Германи манай орон дотор мандаһан социализмые үгы хэхэ гэжэ һэдээ һэн. Совет арад өөрынгөө ленинскэ партиин хүтэлбэреэр ябажа, гитлеровскэ булимтарагшадые бута сохёод, социализмын туйлалтануудые хамгаалаа, Европын арадуудые фашис богоолшологшодһоо сүлөөрүүлхэ хэрэгтэ шиидхэхы үүргэ дүүргээ.

Социализм манай орониие, мүн бусад социалис оронуудые экономическа, соёл болбосоролой ба эрдэм, техникын хүгжэн дэбжэхэ үргэн замда оруулаа. Энээниие гэршэлхэ хэдэн тоо дурдая. 1913 ондо дэлхэйн промышленна үйлэдбэрилгэдэ Россин эзэлдэг хубиин 4 процентһээ үлэ мэдэг дээшээ байхада, харин Америкын Холбоото Штадуудай эзэлдэг хубинь —34 процент болодог байгаа. Тэрэшэлэн Германи, Англи, Франци Россиһаа һураггүй булюу байһан юм. Харин мүнөө Советскэ Союзнай дэлхэйн промышленна продукциин 20 процентые, Англи, Германиин Федеративна Республика, Франци гурбанай хамтадаа үйлэдбэрилдэгэй шэнээниие бүтээн гаргана. Социализмын оронууд бүхы дэлхэй дээрэ бүтээгдэдэг промышленна продукциин 37 процент шахууе үйлэдбэрилдэг, харин дэлхэйдэхи үйлэдбэрилгэдэ Америкын Холбоото Штадуудай эзэлдэг хубинь эли бодо бага болоо.

Советскэ Союзай экономическа болон социальна туйлалтанууд дотор хүн түрэлтэнэй эрхим хүсэл бодол, этигэл найдабаринууд бодото бэелэлээ олонхой. Социальна тааруугүй байдалые үгы хэхэ гэжэ хэдэн зуун жэлдэ арадууд хүсэдэг байгаа бэшэ аал? Энэ хүсэл эрмэлзэл мүнөө Советскэ Союзда, арадуудай агууехэ социалис хани нүхэсэл дотор бодото дээрээ бэелүүлэгдээ.

Дайнай гасалан зоболонгһоо хахасаха гэжэ хэдэн зуун жэлдэ арадууд хүсэдэг, эрмэлзэдэ байгаагүй аал? Харин мүнөө социалис лагериин оршон мандажа байһанай, Советскэ Союзай ба социализмын бусад оронуудай эб найрамдалта политикын ашаар, бүхы оронууд дотор эб найрамдалта хүсэнэй улам үргэдэн ургажа байһанай ашаар дэлхэйн дайе зайсуулха бодото арга боломжо бии болонхой. Совет гүрэнэй түгэлдэр ехэ хүсэ шадал, тэрэнэй бүхы политика, уласхоорондын хэрэгүүдтэ нүлөөлдэг нүлөөниинь эб найрамдалай, хүгжэлтэ дэбжэлтын хэрэгтэ бата найдамтайгаар зорюулагдана.

Манай туйлалтанууд гайхамшаг һүр жабхалантай, бүтээһэн хэрэгүүдэймнай далайса асари ехэ, совет хүнүүдэй—хүдэлмэришэд, таряашад болон интеллигенциин, шэн зоригто ажалшадай, манай агууехэ Эхэ ороние коммунис ёһоор шэнэдхэн хубилгажа байгаа үүсхэл түгэс эдэбхитэдэй баатаршалга хэтын хэтэдэ мартагдахагүйл.

Коммунис партиин хүтэлбэри доро ябажа, дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис общество байгуулаад, мүнөө коммунизмын гэгээн гэрэлтэ ордониие амжалтатайгаар тодхон бодхоожо байһан мүнөө сагай хүнүүдые олон үетэн һанан дурдаха, магтан алдаршуулхань лабтай.

Манай илалтанууд хадаа агуу сэсэн бодолтоной—Маркс, Энгельс, Ленинэй зохёон мандуулһан марксистско-ленинскэ эрдэм һургаалай гайхамшаг илалта мүн. Эдэнэй хэрэгые манай хүсэн түгэлдэр ленинскэ парти эрхим һайнаар үргэлжэлүүлжэ байна.

КПСС-эй бүхы ажал ябуулга, коммунис байгуулалтые ударидадаг хүтэлбэринь революционно зохёон байгуулгын онсо гайхамшаг жэшээ болоно. КПСС-эй XX, XXI, XXII съезднүүдэй суртал заабаринуудаар гэрэлтүүлэгдэһэн һүүлэй арбан жэл илангаяа үрэ ехэтэй, түүхэтэ ехэ удха шанартай байна. Сталинда шүтэн һүгэдэлгын хойшолонгуудые зоримгойгоор усадхаһан ябадал манай партиин, бүхы ороной ажабайдалые бүрин һайжаруулжа, арад түмэнэй зохёон байгуулхы эдэбхи үүсхэлдэ заха хизааргүй ехэ дэлисэ олгоо.

Партиин хараа шугамда эсэргүүсэн, XX съездын шиидхэбэринүүдтэ эсэргүүсэн, бидэниие гэдэргэмнай — хуушан гуримда тэхэрюулхэ гэжэ һэдэһэн хорото этэгээдүүдые ленинскэ Центральна Комитет, манай бүхы парти хатуу шангаар шүүмжэлэн, үзэл бодолой талаар һамна бута сохиһон байна.

Өөрынгөө зэргын эбдэршэгүй бата нэгэдэлтэй, олониитэтэй нягта холбоо барисаатай дээрэһээ коммунис парти ходоодоо хүсэтэй байдаг байгаа, саашадаашье тиимэ байха.

Манай парти хэзээ хэзээнэйхиһээ хүсэтэй, ленинскэ Центральна Комитедээ тойрожо, нягтаар эмхидэн нэгэдэнхэйгээр Агууехэ Октябриин социалис революциин 45 жэлэй ойе угтаба.

һуури тодхолго эдэ зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ тодорхойлхы үүргэ дүүргэхэ юм. «Хамаг юумые хүнэй аша туһада, хүнэй зол жаргалай тулада зорюулха» гэһэн гол ёһоной бэелүүлэгдэдэг социалис общество доторхи ажахы түсэбэй ёһоор эрхилэгдэнэ, экономикые хүгжөөлгын хэрэг гүрэнэй болон Коммунис партиин ажал ябуулгада гол һуури эзэлнэ.

«Совет засагай ээлжээтэ зорилгонууд» гэһэн В. И. Ленинэй зохёолой һаяхан тунхаг-

лагдаһан бүлэгүүд дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: «Совет засагай гол үндэһэниинь, гол удхань... юуб гэхэдэ, политическэ зорилгонууд экономическа зорилгонуудһаа дулдыданги һуури эзэлнэ». Энээниие үндэһэ болгон, В. И. Ленин ГОЭЛРО-гой түсэбые «партиин хоёрдохи программа» гэжэ нэрлэһэниинь элитэ.

Совет засагай оршон мандажа байгаа бүхы үе соо партимнай ажахын байгуулалтын үндэһэн асуудалнуудые, социалис индустриализациин, хүдөө ажахые хамтадхалгын, экономикоёо бүхы талаарнь хүгжөөлгын, промышленность, барилга болон хүдөө ажахыгаа хүтэлбэрилхэ хэрэг һайжаруулха асуудалнуудые өөрынгөө съезднүүд, пленумүүд дээрэ табидаг байгаа.

Коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури хүгжөөхэ тушаа шэнжэлхы ухаанай ёһоор баримталан тодорхойлогдоһон холын хараата жэнхэни түсэб КПСС-эй шэнэ Программа дотор найруулагданхай. Коммунизм гээшэ үйлэдбэрилгын хүсэндэ асари ехэ хубилалта хэхэ, тиигээд тэрэнь томо капиталис промышленностиие анхан бии болгоһон промышленна эрид хубилалтаһаа далайса болон түүхэтэ удха шанараараа һураггүй ехээр булюу байха болоно. Коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха гээшэ үйлэдбэриие электрын элшэ хүсөөр бүрин хангаха, үргэлжэдэнь оньһожоруулха, автомадаар зэбсэглэхэ, эрдэм ухаанай үндэһөөр химизацилха, эгээн түрүү технологи нэбтэрүүлхэ, ниитын ажалые эрхимээр эмхидхэхэ гэжэ хараална. Тиимэл ушарһаа коммунизмын эгээн гол шухала юумэнь—бүтээсэ ехэтэй, эрдэм ухаанай ёһоор эмхидхэгдэһэн, мүнөө сагай түрүү техникээр зэбсэгжэһэн ажал болоно гэжэ манай парти онсолон тэмдэглэнэ.

***

Нүхэдүүд! Партиин XXII съездһээ хойшо үнгэрһэн жэл соо угаа ехэ шэнэ илалтанууд туйлагдаа. Арадаймнай ажахы социализмын тон булюу арга боломжонуудые ашаглан, хүгжэлтынгөө эршые бата найдамтайгаар улам түргэдхэнэ. Манай промышленность долоон жэлэй түсэбэй дүрбэн жэлэйн турша соо түсэбөөр хараалагдаһанһаа 28 миллиард түхэригэй продукци үлүү ехые бүтээн гаргаа. Партиин XXII съездһээ хойшо совет арад ажахынгаа бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ нилээд ехэ шэнэ амжалта туйлаа. Промышленна продукци бүтээн гаргаха түсэб 1962 ондо үлүүлэн дүүргэгдээ, промышленна хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгын хэмжээн жэлэй турша соо 9 процент үлүүтэйгээр нэмэхэ.

Энэ жэлэй юһэ һарын түсэбэй дүүргэлтын мэдээнүүдһээ харахада, арадай ажахын шухала һалбаринуудай хүдэлмэридэхи шанарай талань нилээд һайжараа. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэб промышленностиинше, барилга болон транспортыншье талаар үлүүлэн дүүргэгдээ. Тэрэшэлэн промышленна зүйлнүүдэй өөрынь үные хямдаруулха түсэб үлүүлэн дүүргэгдээд, түсэбһөө гадуур 600 миллион түхэригэй алмалта хэгдээ. Ороноо үргэлжэ дээрэнь электрын элшэ хүсөөр түхөөн хангаха, томо индустриин материальна үндэһэ һуури болохо түлишэ, металл-үйлэдбэрилгые, машина бүтээлгэ ба химическэ промышленностиие хүгжөөхэ ябадал ажалай бүтээсын хододоо дээшэлхэ шухала нүхэсэл болоно гэжэ В. И. Ленин бидэндэ заадаг байгаа.

Ленин багшын энэ һургаал заабариие манай парти, Советскэ правительство амжалтатайгаар бэелүүлжэ байнхай. Хэдэн арбаад мянган киловатт хүсэтэй агрегат бүтээлгые бүри һаяшаг болотор ехэ туйлалта гэжэ тоолодог байһан аад, харин мүнөө тус бүридөө 300 мянган киловатт хүсэтэй агрегадуудые олоор бүтээн гаргадаг болонхойбди. Тус бүридөө 500—800 мянган, мүн миллионшье киловатт хүсэтэй турбинануудай СССР-тэмнай хүдэлхэ саг холо бэшэ болоо.

Түрүүшын табан жэлэй үедэ Днепрогэс барилсуулхын тула хариин мэргэжэлтэдые уридаг байһан аад, харин мүнөө совет мэргэжэлтэд хилын сана электростанцинуудые барихадань туһалдаг болонхой.

Манай энергетическэ барилга олон талаараа дэлхэй дээрэ булюу юм. КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ Волжско гидростанци, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Волжско гидростанци, зарим хубяараа ашаглалгада ороһон Братска гидростанци—дэлхэй дээрэ эгээн ехэ хүсэтэй гидроэлектростанцинууд болоно. Европо дотор эгээн томо хэдэ хэдэн тепловой электростанцинууд манайда хүдэлжэ байна, эдэмнай тус бүридөө миллионһоо дээшэ киловатт хүсэтэй юм.

СССР-най 400—500 киловольт напряженитэй электрын элшэ хүсые аяар холуур дамжуулха зорилго шиидхэһэн түрүүшын орон болоно. 800 киловольт напряженитэй электрын элшэ хүсэ дамжуулха лини Октябриин 45 жэлэй ойн урда тээхэнэ нэгэ жэгдэ токтойгоор ашаглалгада оруулагдаа. СССР-эй Европын хубида, Центральна Сибирьтэ, Закавказида, Казахстан болон Дунда Азида электрын элшэ хүсэ дамжуулха нэгэдхэмэл системэнүүд электростанцинуудай бүхы хүсэнэй гурбанай хоёр хубиие хамтадхана. Волго ба Днепр мүрэн дээрэ электростанцинуудай нэгэдэмэл каскада, ажахын асари ехэ түхеэрэлгэнүүдые барихa хүдэлмэри дүүрэхэ дүхэжэ байнхай. Энээнэй социальна айхабтар ехэ удха шанартай байһые Ленин багша сэсэн мэргэнээр уридшалан зааһан юм.

Манай социалис ажахы эрдэм, техникын эршэ түгэс хүгжэлтын үндэһөөр хүсэн түгэлдэр дэбжэлтэ туйлаха үедөө оронхой.

Орон дотор шэнэ машинанууд, агрегадуудые бүтээлгэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ хэмжээтэй болоо. 1962 оной туршада арадаймнай ажахы металл болбосоруулдаг 178 мянга гаран шэнэ станогуудые абахань. СССР-тэ бүтээгдэдэг станогуудай тоо хэмжээн США-гайхиһаа һураггүй үлүү гаранхай. Мүнөөшье СССР-эй станогуудай парк США-гайхиһаа олон болоод байна.

Холын хараата жэнхэни түсэбэй ёһоор металл үйлэдбэрилгые айхабтар ехээр үргэдхэхэ гэжэ хараалагдана. Долоон жэлэй түсэбэй дүрбэн жэл соо 13 миллион шахуу тонно булад даабариһаа гадуур хайлуулагдаа. Советскэ Союзнай тон шухала үнгэтэ металлнуудые үйлэдбэрилгын хэмжээнэй талаар Европодо нэгэдэхи һуури эзэлнэ, тэдэниие үйлэдбэрилгын жэл сооxи дундуур ургалтын талаар США-е горитойгоор ахижа гараа.

Металлуургиин хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байһан ушар—үйлэдбэриие нарижуулан һайжаруулха, түбхын түрүүн кислород ба байгаалиин газ хэрэглэхэ хэрэгтэ шэнэ амжалтануудые туйлаһанай аша үрэ болоно. Үнгэрэгшэ жэлдэ байгаалиин газ хэрэглэжэ, бүхы шэрэмэй 52 процентнь хайлуулагдаад, 3 миллион үлүүтэй тонно кокс арьбалагдаа. Буладые мартеновскэ пеэшэн соо хайлуулһанһаа үлүү арьбан, кислородно-конверторто арга үргэнөөр хэрэглэгдэдэг боложо байна.

Химическэ промышленностиие хурдан түргэн хүгжөөлгэ хадаа коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха тон шухала нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно. Хими хэрэглэхэдэ, промышленностиин түүхэй эдэй балансые үндэһөөрнь хубилгана, үнгэтэ, хара металлнуудай орондо хэрэглэгдэмээр зүйлнүүдые, барилгын материал болон үргэн хэрэглэлэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ түүхэй эд бии болгоно, хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ имагта шухала үүргэ дүүргэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1958 оной) Пленумһээ хойшо манай орон дотор химическэ промышленностиин хэдэ хэдэн шэнэ һалбаринууд эршэмтэйгээр хүгжэжэ эхилэнхэй. Һүүлэй жэлнүүдтэ химическэ продукци бүтээн гаргалгын жэл соохи дунда жэшээнэй ургалта бүхы промышленна үйлэдбэриин ургаһан эршэһээ һураггүй түргэн байгаа. 1962 он химическэ шэнэ предприятинуудай ашаяа ехээр харюулһан түрүүшын жэл болоно. Энэ жэлдэ холимог ба хэмэл утаһа бүтээн гаргалга 1953 онойхиһоо 4,4 дахин нэмээ. Советскэ Союз химическэ продукци үйлэдбэрилгын хэмжээнэй талаар дэлхэй дээрэ хоёрдохи һуури эзэлнэ.

Гэхэ зуура, химическэ продукци үйлэдбэрилэн гаргалгын мүнөөнэй хэмжээн, тэрэнэй түхэл янза арадай ажахын хэрэглэмжые үшөөл харюулжа шаданагүй. Шэнэ һайн түхэл янзын холимол каучук, утаһа, үтэгжүүлгэ болон бусад материалнуудые бүтээжэ гаргалга гээгдэлтэй байһаар.

Арадай ажахын энэ һалбариие бүри түргэнөөр хүгжөөн дэбжээхэ хэмжээнүүдые партиин Центральна Комитет, правительство абажа байнхай.

Капитальна барилга советскэ экономикые хүгжөөхэ шухала асуудал болоно. Мүнөө үедэ манай орон капитальна барилгада мүнгэ һомолололгын ургалтын талаар Америкын Холбоото Штадуудые, Англиие, Франциие, Германиин Федеративна Республикые ахижа гаранхай. Долоон жэлэй 4 жэлэй турша соо орон дотор 3.700 томо промышленна предприяти ашаглалгада үгтэхэ, ашаглагдажа байһан олон предприятинууд үргэдхэгдэжэ, шэнэ шэнэ түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаха юм. Карагандын металлургическа завод, Красноярскын болон Днепропетровскын шинын заводууд ашаглалгада үгтөө, Череповецкэ, Криворожско, Новолипецкэ, Новотульска заводуудта, томо домнонууд, бусад шухала барилганууд бодхогдоо. Машина бүтээлгын шэнэ центрнүүд байгуулагдаа. Тэрэшэлэн химическэ, түлишын, газай, бүд нэхэлгын, эдеэ хоолой, промышленностиин бусад һалбаринуудай томо предприятинууд ашаглалгада үгтөө.

1963 оной январиин 1-нэй байдалаар һүүлшын дүрбэн жэлэй турша соо шэнээр байгуулагдаһан промышленностиин гол фонднуудай удельнэ хэмжээн 42 процент болохо. Промышленностиин бүхы гол фонднуудай хахад шахуунь һүүлэй үедэ байгуулагдаа. Энэ хадаа совет арадай ехэ илалта болоно гээшэ.

Промышленностиие хүгжөөхэ талаар партиин хараалһан программын амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байһые долоон жэлэй 4 жэлэй дүнгүүд гэршэлэн харуулжа үгэнэ. Зүгөөр дутуу дундануудта манай бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй эбсэшэгүйгөөр хандадаг байгаа һаа, социалис гуримаар ажаллалгын булюу һайн байлгые, олон тоото элдэб янзын арга боломжонуудыень бүрин хүсэдөөр тэдэнэрэй ашаглажа шададаг байгаа һаа, амжалтанууднай бүри ехэ байха һэн.

Манай промышленностьда арга боломжонууд бии, гоёожо хэлэбэл, тэрэниие «промышленностиин ойроо хүртөөгүй юумэнүүд» гэжэ нэрлэжэ болохоор байна. Хамагай түрүүндэ, үрэ ехэтэй шэнэ һалбаринуудые хүгжөөхэ, машинануудай шанар дээшэлүүлхэ, тэдэниие найдамтайгаар, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлдэг болгохо, технологическа онол аргануудые нарижуулан һайжаруулха, түхеэрэлгэнүүдые зогсоонгүйгөөр бүри удаан саг соо хүдэлдэг болгохо, хүсэ болон материальна эд зөөри хиидэ гаргашалалгатай тэмсэхэ, түүхэй эд эгээн багаар гаргашалаад, юумэ элбэгээр бүтээхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ гээшэ.

Үйлэдбэриин бүхы арга боломжые эгээн лэ хүсэдөөр ашаглаха гээшэ бүгэдэ арадай хэрэг болоно. Совет хүн бүхэн ямаршье ажал хээ һаа, хаа хаанагүй ёһотойл эзэн, эрилтэ ехэтэй, юумэдээ гамтайгаар хандадаг эзэн байха ёһотой.

Колхоз, совхозуудай экономикые хүгжөөлгэдэ КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдэй ямар ехэ удха шанартай байһыень энэ жэл харуулжа үгөө.

1962 ондо орон дотор тарилгын талмай 11 миллион үлүүтэй гектараар нэмээ. Хэдэ хэдэн районуудта сагай уларилай таарамжагүй байгаашье һаань, ороохо таряа бүхы дээрэнь ургуулжа абалга мүнөө жэлдэ 1961 онойхиһоо ехэ байгаа. Эды шэнээн хэмжээнэй ороохо таряа оромнай урда тээнь хэзээдэшье абаагүй юм. Мяха бэлэдхэлгэ 1961 онойхитой сасуулбал, 10 процентээр нэмээ. Һүн болон хүдөө ажахын бусад продукци нилээд ехээр бэлэдхэгдэһэн байна.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

[Па]ртиин Программа бодото дээрэ бэелүүлэгдэжэ байна

[...]рограммые—СССР-[...]зм байгуулха агуу[...]хы ухаанай ёһоор [...]доһон Програм[...]-эй XXII съездын [...]һанһаа хойшо нэгэ [...]ө.

Энэ Программа социалис байгуулалтын дүй дүршэлые шэнжэлхы ухаанай ёһоор согсолон, коммунизм байгуултын гурбан гол, хоорондоо таһаршагүй холбоотой талые—тэрэнэй материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, коммунис ёһоной ниитын харилсаануудые бүрилдүүлэн хүгжөөхэ, шэнэ хүниие хүмүүжүүлэн болбосоруулха зорилгонуудые тодорхойлбо. Коммунизмын материальна үндэһэ

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИС РЕВОЛЮЦИИН 45 ЖЭЛЭЙ ОЙ

(Үргэлжэлэлынь. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

Хүдөө ажахын материальна техническэ үндэhэ hуурийе саашадань бэхижүүлхэ талаар мүнөө жэлдэ горьтой юумэ хэгдээ. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ зорилгоор капитальна хүдэлмэридэ гүрэнэй болон колхозуудай мүнөө жэлдэ hомолhон мүнгэ зөөри 1952 онойхидо орходоо дүрбэ дахин шахуу ехэ болоhон байна. Хүдөө ажахыда 1962 ондо электрын элшэ хүсэ хэрэглэлгэ 1953 онойхитой сасуулбал, 5,3 дахин ехэ болоо. Мүнөө жэлдэ ороной хүдөө ажахы хоёр зуу мянга гаран шэнэ тракторнуудые абаха байна. Энэнь дайнай урда тээхи 1940 онойхидо орходоо арба хахад дахин олон юм.

1953 онhоо 1962 он хүрэтэр ороной хүдөө ажахын продукци 1,6 дахин нэмээ, тиихэдэ хүдөө ажахыда хүдэлмэрилэгшэдэй тоо энэ үе соо 1 миллион 200 мянган хүнөөр үсөөн болоо.

Гэхэтэй хамта, хүдөө ажахын үйлэдбэриин мүнөөнэй хэмжээн бидэнииие хангажа шадахагүй байна. Саашадаа угаа ехэ хүдэлмэри хэхэ ёhотой болонобди.

Промышленностиин, хүдөө ажахын амжалтануудые туйлаhанай ашаар совет хүнүүдэй байдал шууд түргэнөөр hайжарна, тоhо, мяха, саахар, сагаан эдеэ гэхэ зэргын эдеэ хоолой зүйлнүүдые хэрэглэлгэ жэл ерэхэ тудам нэмэжэл байдаг. Промышленностиин бүтээhэн зүйлнүүдые, илангаяа хубсаhа, гутал, манай хүнүүдэй ажаhуудалые hайжаруулхын тулада гаргагдадаг олон шэнэ түхэлэй эд бараа хэрэглэлгэ эрид ехээр дээшэлээ.

Совет хүнүүдэй хэрэглэмжын ургажа байhан дээрэhээ хүдөө ажахын продукцие болон арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгые саашадань горьтойгоор нэмээхэ шухала болоно.

«Хүдөө ажахын үйлэдбэрийе саашадань хүгжөөн дэбжээхэ гээшэ бүхы партиин, бүхы арадай хэрэг болоно, коммунизмын энэ тодорхой зорилгые бидэнэр совет байгуулалтын бүхы түгэлдэр хүсые элсүүлэн дүүргэхэ ёhотойбди» гэжэ Н. С. Хрущев хэлээ hэн.

Гэр байрын барилгада манай партиин угаа ехэ анхарал табидагынь мэдээжэ. Һүүлшын 6 жэлэй турша соо — гэр байра барилга хүгжөөхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол баталан абаhан сагhаа хойшо — 75 миллион совет хүнүүд—ороной хүн зоной гурбанай нэгэ хуби шахуунь шэнэ гэрнүүдтэ байрануудые абаа, мүн байрануудаа үргэдхэн hайжаруулаа. Гансахан энэ жэлэй турша соо городууд болон хүдэлмэришэнэй тосхонуудта хамта дээрээ 82 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада үгтэхэ юм.

Манай элитэ ехэ туйлалтанууд хадаа ажалшадые коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ талаар партиин хэhэн ажал ябуулгын, ажалда ушар ёhо hайса мэдэжэ хандалгын үльгэр жэшээ харуулдаг олон миллион совет хүнүүдэй зохёон байгуулхы ажалай гайхамшагта үрэ дүн болоно.

«Агууехэ үүсхэлэй» — түрүүшын коммунис субботнигуудай удха шанарые В. И. Ленин Совет засагай бүри түрүүшын жэлнүүдтэ шэнжэлхэдээ, энэ хадаа буржуазие унагааhанда орходоо бүри ехэ, бүри ехэ шиидхэхы удха шанартай хубилалтын эхиниинь болоно гэжэ сэсэн мэргэнээр заагаа hэн. Энэ хадаа «өөhэдынгөө гээгдэнги, задагай ябадалые, хара амяа харалгые, хараал шэнгээhэн капитализмhаа дамжан хүдэлмэришэн болон таряашанда үлэhэн эдэ заншалнуудые илаhан илалта» болоно гэжэ Ленин бэшээ hэн. (Зохёолнууд, 29-дэхи томой 379-дэхи нюур). Хүдэлмэришэд-шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй хүдэлөөн, коммунис ажалай коллективүүд хадаа ажалда коммунис ёhоор хандалгые хүгжөөхэ шухалын шухала арганууд болоно. Эдэ арганууд хүниие, олониитын харилсаануудые хубилгажа, hайн hайхан болгожо, үзэгдөөгүй ехэ дээдэ хэмжээндэ гаргана.

Мүнөө коммунизмын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэхэ гээшэ совет хүн бүхэнэй ами наhанай хэрэг болонхой. Партиин уряалаар хэдэн зуун мянган эдир залуу хүбүүд, басагад шэнэ газар элдүүрилжэ, ороной зүүн районуудта промышленна центрнүүдые барижа байна. Валентина Гагановагай, мүн бүгэдэ арадай зорилгонуудые тон hайнаар ойлгожо, тэрэниие дэмжэhэн олон мянган хүнүүдэй патриотическа үүсхэл үргэнөөр дэлгэрээ. Таряашан нэрээ хүндэлхэ, өөрынгөө хэжэ байhан хүдэлмэридэ үнэн сэхээр хандаха тухай звеньевой Надежда Григорьевна Загладын уряае манай ороной олон миллион ажалшад өөhэдымнай hэшхэлэй хэрэг, өөhэдымнай коммунис ёhоор ушар мэдэлгын эрилтэ гэжэ тоолоод, hайшаалтайгаар угтаа.

Коммунис ажалай түлөө хүдэлөөндэ жэл ерэхэ тудам хүнүүд улам олоороо хабаададаг боложо байна. Мүнөө энэ хүдэлөөндэ 21 миллион шахуу хүн хабаадана, саашадаа арадай зол жаргалай түлөө тэмсэлшэдэй hайн hайхан абари заншалые шэнгээhэн энэ түгэлдэр хүдэлөөндэ өөрынгөө ажалаар коммунис ерээдүйе ойртуулжа байhан городууд болон хүдөө тосхонуудай олон миллион ажалшад шэнээр хабаадалсахань лабтай. Энэ хүдэлөөнэй угаа ехэ удхатай байhаниинь юуб гэхэдэ, тэрээндэ хабаадалсагшад гол юумые: ерээдүйдэ мүнөөнhөө hуури табигдадаг, ерээдүйн амжалтанууд хамагай түрүүндэ үйлэдбэри дээрэ, хүн бүхэнэй, манай обществын гэшүүн бүхэнэй ажал хүдэлмэреэр туйлагдадаг гэжэ hайнаар ойлгоно.

Алдарта металлургнуудай болон машина бүтээгшэдэй, нүүрhэшэдэй, нефтиин болон газай промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй, химигүүдэй, энергетигүүдэй, бүд нэхэлгын, хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй, түмэр, уhан, агаарай замай транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй, барилгашадай, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай амжалтануудаар манай арад омогорхохо ёhоороол омогорхоно.

Совет хүнүүдтэ — шэнэ барилгануудай, шэнэ газар элдүүрилгын баатарнуудта, шэнэ юумэ үүсхэгшэдтэ, коммунис ажалай ударнигуудта алдар соло!

Нүхэдүд! Коммунизм байгуулха агууехэ уг зорилго совет хүнүүдэй ажал хэрэгүүдээр сэхэ бэелүүлэгдэнэ. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада ниитын үйлэдбэриие таhалгаряагүйгөөр, түргэнөөр хүгжөөхэ, наука, техникын түргэн дэбжэлтэдэ үндэhэлэн ажалай бүтээсые эрид ехээр дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. «Наукые хэрэглэлгэ обществын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые түгэлдэрөөр хүгжөөхэ шиидхэхы нүхэсэл болоно» гэжэ КПСС-эй Программа соо заагдана. Научна ёhоор шэнжэлэгдэдэггүй, наукын туйлалтануудай хэрэглэгдэдэггүй үйлэдбэриин нэгэшье hалбари мүнөө үедэ байхагүй. Коммунизм тээшэ саашадаа дабшаха тудамнай наука үйлэдбэрилгын сэхэ хүсэн боложо, үйлэдбэридэ бүри ехээр ойртохо байна. Социализм хадаа наукада болон эрдэмтэдтэ угаа ехэ хүндэтэй hуури олгоhон байна. Тэдэндэ буржуазна общество иимэ hуури олгожо шадахагүй.

Арадай аша туhада зорюулагдаха научно-техническэ таhалгаряагүй дэбжэлтэ туйлаха бүхы эрхэ байдал социализм бии болгоо. Советскэ наука хадаа мүнөөнэй зорилгонуудые шиидхэлгэдэнь ороной ажахыда туhална, саашанхи зам табина, байгаалиин болон обществын хүгжэлтын жама ёhонуудые хүнүүдэй аша туhада зорюулна, совет арадай материальна болон оюун бодолой баялигые арьбадхана. Научна туйлалтануудай үндэhөөр hүүлэй арбан жэлэй турша соо манай орондо хори мянга гаран ондоо янзын шэнэ шэнэ машинанууд болон түхеэрэлгэнүүд байгуулагдаа. Ухаалан зохёолгын, уралан нарижуулгын арба найма миллион шахуу дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, дунда зэргээр жэл бүхэндэ нэгэ миллиард гаран түхэриг алмаха арга олгоо.

Замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ талаар амжагдаhан асари ехэ туйлалтанууд дэлхэйн научно-техническэ дэбжэлтэдэ совет арадай түрүү үүргэ дүүргэдэг байhые эли тодоор харуулжа үгэнэ. Оройдоол табан жэлэй урда тээ, Октябриин 40 жэлэй ойн урда тээхэнэ, Газарые тойрон дабшадаг советскэ түрүүшын хэмэл одон табигдаа hэн. Замбуулинай дайда соогуур ниидээд, түрэл газар дээрээ гэмгүй hайнаар бусажа ерэhэн дүрбэн совет хүн мүнөөдэр бидэнтэй хамта Октябриин революциин 45 жэлэй ойе hайндэрлэжэ байна. Планетэ хоорондын автоматическа станциин Марс планетэ тээшэ амжалтатайгаар табигдаhан ушар совет наука болон техникын элитэ ехэ туйлалта болоно.

Үбэлэй ордонние добтолгоhоо замбуулинай дайдые добтолго хүрэтэр—гэhэн иимэ асари ехэ алхамаар манай арад урагшаа дабшажа ябана.

Мүлжэлтэ, дарлалтагүйгөөр, дайн байлдаа хэнгүйгөөр, колониальна дарлалтагүйгөөр хүнэй бодото hайнаар ажаhууха тухай арадай хэтэ үеын хүсэл эрмэлзэлгые имагтал социализм бэелүүлжэ шадаха гэжэ Октябрь бүхы дэлхэйн арадуудта харуулаа.

Октябриин үзэл суртал амгалан байдалай, дэбжэлтын замые гэрэлтүүлнэ

Социализм хадаа жэл ерэхэ тудам өөрынгөө хизаарлашагүй ехэ арга боломжонуудые улам эли тодоор харуулна, капитализмтай мүрысэхэдөө удаа дараалуулан шэнэ шэнэ илалтануудые туйлана, хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын шиидхэхы арга нүхэсэлынь болоно.

Марксистско-ленинскэ наукые «хуушараа», мүн «буруушаагдаа» гэжэ үзэл сурталай талаар манай дайсад зуу, мянга дахин соносхоhон байгаа. Теэд энэ наука улам олон, шэнэ шэнэ миллион хүнүүдэй ухаан бодолые эзэлжэ, тэдэниие суртал бодолой талаар гүнзэгы ехэ этигэл найдабаритай болгоо. Энээниие манай дайсадшье мүнөө мэдэрхэ баатай болонхой.

Бидэнэр ерээдүй тээшэ зоримгойгоор харанабди: түүхэтэ хараа замуудnай бидэниие баясуулна. Капиталай оронуудтахи байдал тад ондоо. Урвы дуруу, этигэхэгүй ябадал, капитализмын хосорон hалаха ойртожо байhые тухайлалга тэндэ дэлгэрэнхэй. Энэ улам шангадажа байhан социальна уруу дуруу байдал юун дээрэhээ харагданаб гэхэдэ, олон эрдэмтэд, уран зохёолшод, ажал хэрэгэй хүнүүд, политическэ болон гүрэнэй ажал ябуулагшад ехээр hанаагаа зободог болоо.

45 жэлэй урда тээ, Агууехэ Октябриин социалис революциин болоходо тогтоhон ниитын шэнэ байгуулалта уласхоорондын харилсаануудта шэнэ гол ёhонуудые бии болгоо. Эб найрамдалай, адли тэгшэ эрхын, арадуудай өөрыгөө тодорхойлолгын, бүхы гүрэнүүдэй бэеэ даанхай байдалые, бүрин эрхые хүндэлхэ үзэл бодолнуудта социализмын оронуудай гадаадын политика үндэhэлдэг юм. Ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха тухай агууехэ Ленинэй табиhан гол ёhые имагтал социалис лагерь батаар хамгаалдаг байна. Совет гүрэнэй гадаадын политическэ бүхы ажал ябуулга арадуудай хоорондын эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдана. Советскэ Союзай хүсэтэй байха, социализмын байдалай бата бэхи, уласхоорондын ажабайдалда тэрэнэй нүлөөнэй ехэ байха тудам бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай хэрэг бүри хангагданги байхал.

Дэлхэйн социалис системэ—капиталис дарлалтаhаа сүлөөрhэн, шэнэ общество байгуулжа байhан арадуудай hайн дуранай хани нэгэдэл — бүхы дэлхэйн ажабайдалда жэл ерэхэ тудам улам ехэ үүргэ дүүргэдэг болоно байна.

Сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ хабаадалсахагүй замда ороhон бүлэг олон гүрэнүүд эб найрамдал аршалан хамгаалха томо нүхэсэл боложо үгэнэ. Эдэ гүрэнүүдэй болон социалис хани нэгэдэлэй хоорондо бэе бэеэ хүндэлэлсэлгэдэ, тэгшэ эрхэдэ болон бэе бэедээ этигэлсэлгэдэ үндэhэлдэг hайн харилсаан тогтонхой. Хүдэлмэришэн ангиин, тэрэнэй манлай—коммунис партинуудай толгойлдог эб найрамдалда дуратай хүсэнүүд империалис оронуудта жэл ерэхэ тудам ургажал байдаг.

Тиимэ болохолоороо, дэлхэйн шэнэ дайе зайсуулжа шадахаар эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй хүсэн түгэлдэр фронт бии болоо. Энэ хадаа Октябриин үзэл сурталай шэнэдхэн хубилгагша түгэлдэр хүсэнэйнь гэршэ боложо үгэнэ бэшэ аал?

Мүнөө үедэ империализм бэшэ, харин эб найрамдалай, дэбжэлтын үзэл суртал баримталдаг дэлхэйн социалис системэ дэлхэйн хүгжэлтын шиидхэхы нүхэсэл боложо байна.

Советскэ Союзай, Хитадай Арадай Республикын аха дүү арадуудай, социалис хүгжэлтын замда ороhон бүхы оронуудай арадуудай хоорондо социальна талаараа гүнзэгы ехээр талархалгын, бата жагсаалтай байлгын тон шэнэ харилсаанууд тогтонхой. Эдэ харилсаанууд социализмын оронуудай ажалшадай хамтын шухала аша туhада, пролетарска, социалис интернационализмын гол ёhонуудта үндэhэлдэг юм.

Социалис оронуудай аха дүүгэй харилсаа холбоон, харилсан туhалалсалга национальна экономикын амжалтатайгаар хүгжэлгэдэ, бүхы дэлхэйн социалис системын саашадаа бэхижэлгэдэ туhална. Экономическа болон научно-техническэ үргэн холбоо барисаан социалистическэ лагериин бүхы оронуудай түсэбэй ёhоор, жэгдээр хүгжэлгые хангана. Экономическа Харилсан туhалалсалгын Соведэй байгуулагдахада энэ хүгжэлтэ улам түргэдэhэн, шэнэ шэнжэ шанартай болоhон байна.

Промышленностиин тус тус hалбаринуудай арадай ажахын түсэбүүдые тааруугаар зохёолгодо, тусхай мэргэжэлдэ оролгые, хамжажа үйлэдбэрилгые хүгжөөлгэдэ, машина бүтээлгэдэ, хара, үнгэтэ металлургида, бусад hалбаринуудта ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Манай оронуудай хэдэ хэдэн энергетическэ системэнүүдые нэгэдүүлхэ талаар hайн эхи табигдаhан байна. Угаа ехэ түхеэрэлгын—нефтепроводой барилга дүүргэгдэхээ байна. Энэ нефтепровод Волгын эрье дээрэhээ эхилээд, баруун тээшээ 4200 гаран километр хүрэтэр ошохо юм. Энэ нефтепровод — «Хани барисаан» гэжэ нэрэтэй. Энэ нэрэнь социализмын аха дүү оронуудые холбодог харилсаануудай удхыень юунhээшье үлүү hайнаар харуулжа үгэнэ.

Экономическа Харилсан туhалалсалгын Соведэй гэшүүн оронуудай коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай ЦК-нуудай нэгэдэхи секретарьнуудай, правительствануудые толгойлогшонорой Москвада 1962 оной июньдэ болоhон зүблөөнэй шиидхэбэринүүд энэ шухала түүхэтэ хүгжэлтэдэ шэнэ шата нээжэ үгөө.

Үнгэрhэн жэлнүүдтэ тус тус социалис оронуудай хоорондо эд бараанай эрьесын хэмжээн нилээд нэмэжэ, хэдэ хэдэн ушарта эгээн хүгжэнги капиталис гүрэнүүдэй хоорондохи худалдаа наймаанай хэмжээнhээ ехэ болоhон байна. Дэлхэйн социалис системэ дотор тусхай мэргэжэлдэ оролгын, хамжажа үйлэдбэрилгын саашадаа хүгжэхэ тудам социалис оронуудай хоорондохи эд бараанай эрьесын хэмжээн жэл ерэхэ тудам улам ехээр нэмэхэ байна.

Энэ хадаа Советскэ Союз болон бусад социалис оронууд капиталис оронуудтай худалдаа наймаа хүгжөөхэ хүсэлгүй гэhэн удхатай бэшэ. Советскэ правительство бэе бэедээ ашаг олзотой худалдаа наймаа капиталис оронуудтай хүгжөөн дэлгэрүүлхые хододоо оролдодог байгаа, саашадаашье оролдохо байха. Хэдэ хэдэн капиталис оронуудай, тэрэ тоодо Англиин, Франциин, Италиин, Германиин Федеративна Республикын, Америкын Холбоото Штадуудай зэд баяшуулай холын бодолтой түлөөлэгшэд Советскэ Союзтай, бусад социалис оронуудтай худалдаа наймаа хүгжөөлгын шухала байhаниие hайнаар ойлгодог, энэ талаар тодорхой алхамуудые хэжэ байдаг. Гэбэшье зарим баруун капиталис гүрэнүүдэй правительстванууд тухай иигэжэ хэлэжэ болохогүйнь гэмшэлтэй. Тэдэнэр дэлхэйн худалдаа наймаанда hаад түбэг хэжэ, социалис оронуудтай хэгдэдэг худалдаа наймаае болюулхын тула хэмжээнүүдые абажа байдаг. Иимэ hохор политика юрэнхы хуули ёhонуудтай заатагүй зүрилдэхэ болоно, юуб гэхэдэ, тэдэ хуули ёhонууд хоёр системын амгалан ёhоор зэргэ оршон байhан эрхэ байдалда оронуудай хоорондохи экономическа ашаг олзотой холбоонуудые үргэдхэхэ эрилтэ табина.

Социалис оронуудай ажахын талаар холбоо барисаагаа бэхижүүлхэдэнь Баруун Европын монополистнууд «интеграци» гэдэг политикые эсэргүүсэн ябуулна. Энэ политиканъ бэелжэ, «ниитын дэлгүүр» гэhэн бүлэглэлөөр тодорхойлогдоhониинь мэдээжэ.

«Интеграци» гэhэн политика ябуулжа, экономическа болон социальна hандаралhаа бэеэ абархые hэдэнэ. Тэрээнэй ашаар капитализмын юрэнхы экономическа хуули ёhонуудай нүлөөhөө, капитализмын hандаралhаа бэеэ абарха аргаяа бэдэрнэ.

Теэд капиталис «интеграци» гээшэнь мүнөө үе сагай капитализмын зүрилдөөнүүдые дабаха асуудалые шиидхэдэггүй, шиидхэжэ шадахашьегүй.

Америкын монополинууд «ниитын дэлгүүр» гээшые мүн лэ дэмжэнэ. Тэдэнэр «нэгэдэhэн» Европын хүзүүн дээрэ НАТО-гой сэрэгэй машиные мүнгөөр hомолжо байха хүшэр хүндэ ашаае ашахаhаа арсахагүй байна. Гэхэтэй хамта «ниитын дэлгүүр» гээшэнь американска монополинуудта ехэхэн hаад хэхэ гэжэ Вашингтон зүбтэй айна. Иигэжэ «интеграци» гэдэгые тойрон империалис гүрэнүүдэй хоорондохи зүришэлдөөнүүдэй шэнэ уялаа бии болобо.

«Ниитын дэлгүүрые» эмхидхэгшэд тэрэниие социалис системэдэ эсэргүү экономическа тэмсэлэй зэбсэг болгохоёо хүсэжэ байhанаа нюуса болгоногүй. Теэд бидэниие иимэ заналта айлганагүй. Хүсэнүүдэй тэнсүүриин мүнөө үедэхи эрхэ байдалда социализмые амяарлаха, хүреэлхэ гэhэн политика үндэhэ баримтагүй.

Өөрынгөө арга боломжонуудаар, экономическа хүсынгөө талаар, промышленна үйлэдбэриингөө хурдан түргэн ургалтын талаар социалис оронуудай хани харилсаатай н
капиталис «ниитын дэ
hээ» бага бэшэ, харин тэр
холо үлүү гарана.

Социалис оронууд өөр
дэлгүүр дээрэ өөhэдынгөө
рэглэмжые хангаха бүхы
оложо шадаха, оложо б
шье. Мүн бэеэ даанха
хүгжэхэ замда ороhон
оронуудташье эдэб янз
hаламжа хүргэхэ али б
арга боломжо тэдээндэ

Нүхэдүд! Эб найрам
түлөө, арадуудай аюулгү
хын түлөө тэмсэлые Со
правительство уласхоор
орёо байдалда бэелүүлж
на.

Бүмбэрсэг дэлхэй Кар
далайн райондо Аме
Холбоото Штадуудай
түримхэй ябуулгануудаа
хэгдэhэн тон аюултай
хэрэгые дабажа гараба
рикын империализм ул
рондын жандармын үүрэ
хин бэелүүлхээ hэдэнэ,
нүүдэй хоорондо тогтоhо
ли ёhонуудые эбдэнэ,
оронуудай доторой хэрэ
мааралсана. Хүсэрхэлгы
сэрэгэй аюулай эрмэг
байлгаха гэhэн империа
литика дайнай аюулда б
сэг дэлхэйе асараад б
Хэрбээ дайн hүжэрээгд
тэрэ эхилhэн сагhаа бү
хэйн термоядерна дайн
юм гэжэ хэндэ мэдээжэ

Энэ бэрхэшээлтэй б
шалтагаан юуб гэхэдэ,
кын Холбоото Штадууд
хилхы бүлэг хүнүүд га
хэй дээрэ хуушарhан, у
хүрэтэрөө үмхирhэн түш
гаяа байлгаха, хүн тү
обществын hалбаран
тые hаатуулха гэhэн
тэй ха юм даа. Энээн
боложо, Кубада болоh
люциые США мэдэрэгг
гэхэдэ, тэрэ революци
кын монополинуудай
хүрэhэн байха.

Кубын арад өөрынгө
ехэ вождь Фидель К
хүтэлбэри доро шэнэ
байгуулха замда оро
бэеэ даагаад ажаhуух
хэ гэнэ, тэрэнэй арад
туhатай политическэ,
на байгуулалтатай ба
сэнэ. Энэ хадаа Кубы
шагүй эрхэ, арад бүх
гээшэ. Хэрбээ арадуу
нангин эрхые ондоо ор
эбдэхэ гэдэг hаань,
ёhоор зэргэ оршон
гээшэ бүтэхэгүй ябад
байна.

Советскэ Союз
ёhоор зэргэ оршон
гэhэн ленинскэ ёhо
баримталдаг, саашалд
римталжа байха. Энэ
манай Программаар б
даhан совет гадаады
кын гол хараа шугам
рэй хүтэлбэри болго
ёhо мүн гээшэ.

Совет арад Кубын б
арадые дэмжэнэ. Бид
сүлөөтэй, бэеэ даанх
лан байдалтай байха
нангин эрхэ хамгаал
Кубын арадта туhал
hалжа байнабди, саа
туhалхабди.

Бэеэ даанхай бай
бэеэ хамгаалха хүсэ
бэхижүүлхэ хэрэгтэй
Союз Кубада туhала
иимэ алхам ямар уш
бибди гэбэл, Америк
боото Штадуудта Куб
тэ хамааралсаха
«тусхайта эрхэ» нюу
пропагандалагдажа

*(Түгэсхэлы
4-дэхи нюурт*

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур
1962 оной ноябрийн 10.

Улаан-Үдэ хотын ажалшадай демонстраци.

Л. ХАНДУРОВАЙ фото.

Минии милици намайгаа хамгаална!

Вл. Маяковский

СОВЕТ МИЛИЦИИН 45 ЖЭЛЭЙ ОЙ

Д. ЭРДЫНИЕВ,
Буряадай АССР-эй
ниитын гурим сахиха
министр

...ай социалис гүрэнэй хүгжэлтүхэ домог дотор совет милициуулдэг үүргэ нилээд ехэ...ндэтэйшье һуури эзэлнэ. ...рска революциин гал дүлэн ...мүндэлһэн совет милици ха...алис гүрэнэй хүгжэлтын бү...нуудта совет арадай эрхэ сү...ловно гэм хоро хэгшэдһээ, ...одо харша этэгээдүүдһээ ар...хамгаалжа байһан, байнашье ...Совет милици болбол ниитын ...аюулгүй байдал сахиха та...коммунис партиин, Совет пра...ствын соносхоһон хүтэлбэ...шабаринуудые бодото дээрэнь ...гшэ мүн болоно.

...люционно эрхэ сүлөөе, совет ...ёһо сахин хамгаалха талаар ...милициин туйлай ехэ үүргэ...та тушаа, тэрэнэй удха ша...тай В. И. Ленин үшөө Октябрь революциин болохоһоо нилээд ...энтэ бэшэ тайлбарилһан ...1917 оной ноябриин 7-до ...Октябриин революци илан ..., помещик, капиталтанай ...рэ һандаран унажа, гүрэнэй ...дүүдэй гарта оробо.

...бриин революциин түрүүшын ...һээ эхилжэ революционно ...алшадай аюулгүй байдал ...хамгаалха тусхай социалис ...гаан зайлашагүй шуха...тэй байна гэжэ пролетарска ...рэ тоолоһон юм. Тиигэжэ ...рска революциин илажа 3 ...байхада, 1917 оной ноябриин ...В. И. Ленинэй дурадхалаар ...хэрэгүүдэй арадай комис... «Хүдэлмэришэнэй милици ...тогтоол баталан абаһан.

...лиин буржуазно-демократи...революциин болоһоор гурбан ...рэөөд байхада, Улаан-Үдэдэ ...Удэ) Дээдэ-Үдын хүдэлмэри...болон солдадуудай депутадуу...милици эмхидхэхэ үүсхэл ...даажа абаад, 1917 оной ...9-нэй заседани дээрэ мили...улха тухай саг зуурын дү...гдэжэ, баталан абтаа һэн. ...энэй үндэһөөр городто ара...лици эмхидхэгдэжэ, тэрэ ха...милиционерһээ 4 участково ...альнигһаа бүридэһэн гэ...жэ 1917 оной март соо ...4 волостьдо милициин ор...байгуулагдаһан түүхэтэй.

...хасагай хүгжэлтын бүхы үе ...дай милици Агууехэ Октябрь...алтые, совет арадай энхэ ...ажалые, дэлхэй дээрэ тү...байгуулагдаһан социалис гү...хуули ёһые нарин няг...хёрхоор сахин хамгаалжа ...үнөө совет общество коммун...дэлайсатайгаар байгуул...-эй XXII съездын абаһан ...нүүд шэнэ общество бай...дай дайшалхы хараа шу...болжо угэнэ.

...арадые коммунис үзэл ...ор хүмүүжүүлхэ, тэдэниие ...хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ хабаа...хуули ёһо эбдэхэ ушарые ...зайсуулха, гэмтэ ябадал ...ой бии болохо шалтагаа...олон усадхаха зорилго ...Программа дотор табигда...дэ асуудалнуудые шиид...тэ Ниитын гурим сахиха ...ын органууд, нэн түрүү...милици нилээд ехэ үүргэ ...байһаниинь эли. Совет ми...социалис ниитын гурим ...алдэр хүсэниинь мүн бо...

...ЦК болон Совет прави...дайнгаа милицидэ эсэгэ ...хандуулдаг. Буряа... Дотоодын хэрэгүүдэй министерствые Ниитын гурим сахиха министерство болгон хубилгаха тухай Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые милициин хүдэлмэрилэгшэд баяр баясхалантайгаар хүлеэн абаба. Тэрэшэлэн жэл бүри һайндэрлэдэг «Милициин үдэр» бии болгохо гэһэн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые омог баяртайгаар, үнэн зүрхэнһөө амаршалан угтагдаба. Совет милициин үдэр хадаа оронойнмай бүхы арадай һайндэр болоно. Иитэжэ Коммунис парти, Совет правительство милициин нэрэ хүндые улам дээшэлүүлхын түлөө оролдожо байһаниинь гэршэлэгдэнэ.

Байгша оной октябрьһаа эхилжэ, милици тухай шэнэ дүрим хүсэндөө оробо. Мэнэ һая КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет милициин ажал ябуулгые һайжаруулха хэмжээнүүд тухай асуудал хараба. Эдэ документнүүд дотор коммунизм байгуулгын түүхэтэ үедэ милициин баелүүлхэ зорилгонууд тодо һонороор хараалагдаа. Милициин ажабайдал болон ажал ябуулгые хэблэлдэ, кинодо үргэнөөр харуулжа байха эрилтэ табигдана. Үргэн хүн зоной уншаха, неделидэ нэгэ удаа гараха газетэ РСФСР-эй Ниитын гурим сахиха министерство хэблэн гаргадаг болоһонь.

Албанайнгаа ажал ябуулгада һайн дүн туйлаһан милициин аймагуудтахи органуудта барюулагдажа байһа дамжуулгын Улаан туг, тиихэдэ ниитын гурим сахиха, гэмтэ нюурнуудтай тэмсэхэ хэрэгтэ эрхим һайн үрэ дүн туйлаһан участогай түлөөлэгшэдтэ барюулха дамжуулгын гурбан вымпел манай республикын Ниитын гурим сахиха министерство бии болгобо. Иигэжэ гэмтэ хэрэг үйлэдэгшэдые эрид хороохо, гэмтэ хэрэгые гүйсэд элирүүлдэг болохын түлөө мүрысөөн манай Буряадай олон тоото милиционернүүдэй дунда бүри эршэтэйгээр дэлгэрбэ. Милициин отличнигуудай зэргэ үдэрһөө үдэртэ олошорно. Мүнөө республика доторнай 165 хүн «Милициин отличник» гэһэн хүндэтэ нэрэдэ хүртэнхэй.

Гэмтэ ябадалай улам үсөөрхэ ушар гансал милициин габьяа гэжэ хэлэхын аргагүй. Партийна, советскэ органууд арадай дружинануудай хүдэлмэриие саг үргэлжэдөө хүтэлбэрилдэг, һайн дуранай арадай дружинануудай хүдэлмэри тухай штабуудай начальнигуудай, предприяти, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй тоосоое бюро дээрэ зүбшэн хэлсэдэг юм. Энэ талаар Кабанскын, Сэлэнгын аймагууд онсо шалгардаг. Захааминай, Хяагтын аймагуудай, Октябрьска, Железнодорожно районуудай гүйсэдкомуудай милициин таһагууд хүдэлмэриин һайн үрэ дүн туйлана.

Милициин оперативна хүдэлмэрилэгшэд ехэ хүдэлмэри хэдэг. Эдэл нүхэдэй шадамар бэрхээр, нарин нягтаар, нугархай түргэнөөр хүдэлһэнһөө харагые зүбөөр шиидхэлгэ дулдыдаха байна. Жэшээтэ һайнаар албаяа баелүүлдэг, дутагдал гаргадаггүй оперативна хүдэлмэрилэгшэд манай дунда олон. Милициин капитан С. П. Шерстнев (Железнодорожно район), ахалагша лейтенант Н. Я. Зарянов (Кабанскын аймаг), ахалагша лейтенант И. П. Хамаев болон бусад шалгарагшадые олоор дурдажа боломоор.

Участогтахи түлөөлэгшэ — милициин гол хүдэлмэрилэгшэ мүн. Тэрэ хадаа даажа байһан участогтаа ниитын гурим сахиха хэрэг һайнаар эрхилхэ, гэм хоро хэхэ ябадалтай эрид тэмсэхэ тон харюусалгатай ажалтай хүн болоно. Өөрынгөө ажал ябуулгада олониитын хүсые хэр зэргээр хабаадалсуулһанһаа гэмтэ ябадал усадхаха хэрэг ашатай үрэтэйгөөр шиидхэгдэхэ зэргэтэй бшуу. Сэлэнгын аймгүйсэдкомой милициин таһагай участогуудтахи түлөөлэгшэд нүхэд М. И. Краснов, И. П. Апасев гэгшэд республика дотороо нэн түрүүлэн даажа байһан участогтаа нэгэшье гэмтэ ябадал ушаруулхагүйгөөр хүдэлхэ гэһэн үүсхэл гарганхай. Тэдэнэй үүсхэл хаа хаанагүй дэмжэгдэнэ. Үүсхэл гаргагшадшье өөһэдынгөө абаһан уялгануудые хүндэтэйгөөр бэелүүлнэ. Бусадтаа үльгэр жэшээ харуулан, арадтаа алба хэдэг милициин участогай түлөөлэгшэд олон боложо байна. Тэдэнэй дунда ахалагша лейтенант А. М. Етобаев (Хори), ахалагша лейтенант нүхэр Цыренов (Захаамин), бусад олон нүхэд оролсоно. Тэдэнэр ниитын гурим сахилгые һайжаруулхын, гэм хэлгые огтолон үгы болгохын түлөө хүн зоной дунда нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулна, бүхы ажалаа олониитэдэ түшэглэн гүйсэдхэнэ.

Арадайнгаа энхэ амгалан ажаһуудалай түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр, үнэн сэхээр албаяа хэжэ, милициин зэргэдэ хори-гушан жэлдэ алба хэжэ ябаһан ветеранууд Буряад орондомнай олон. Хориин милициин таһагай милиционер старшина Ц-Д. Б. Бадарханов, милиционер старшина В. Д. Хапаев (Кабанск), милициин сержант Ж. Доржиев (Сэлэнгэ), паспортын столой начальник, милициин капитан Н. М. Цыдендоржиев (Загарай), автоинспектор, милициин капитан Е. М. Катровский болон бусад алдар нэрээ суурхуулна.

Республикын милициин органууд ажал хүдэлмэридөө шэнэ шэнэ онол арга, дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлнэ. Социалис хуули ёһо эбдэхэ ябадалтай тэмсэхэ талаар ажалшадые олоор хабаадуулдаг болоһон заншал айхабтар ехэ удха шанартай. Энэ ушарта арадай дружинануудай бэелүүлдэг үүсхэл онсо тэмдэглэмээр. Мүнөө республика доторнай 20 мянга шахуу дружиннигууд ниитын гурим сахилгада милициин хүдэлмэрилэгшэдтэй нэгэн доро жагсана. Хориин аймагай Худанай леспромхозой, Улаан-Үдын ангай совхозой дэргэдэхи арадай дружинанууд алдар сууда гаранхай.

Тиигэбэшье туйлаһан амжалтануудаараа, бэелүүлһэн һайн һайн хэрэгээрээ манай Буряадай милициин хүдэлмэрилэгшэд заахан шье һанаагаа амарха зэргэгүй. Манай хүдэлмэридэ дутуу дунданууд үшөөл бии байһаар. Зарим аймагуудта, илангаяа Түнхэндэ, Загарайда, Мухар-Шэбэртэ гэмтэ ушаралнууд урданайхиһаа олошороһон байха юм. Энэ хадаа тэндэхи хүдэлмэрилэгшэдэй хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилдэг байһые гэршэлнэ. Зарим үедэ гэмтэ ябадал элирхэйлхэ хүдэлмэриие нэзэг нобшоор бүтээдэг хүнүүдшье үшөөл манай дунда бии гээшэ.

Совет арадай милициин ажал ябуулгада Коммунис партиин, Советскэ правительствын үдэр бүри үзүүлдэг эсэгэ ёһоной халуун анхаралда харюу болгон, республикын милициин хүдэлмэрилэгшэ бүхэн эрхим һайнаар албаяа дүүргэхэ, тиигэжэ коммунизм байгуулгын асари ехэ тэмсэлдэ өөрынгөө хубилгы оруулха гэһэн дайшалхы зорилго урдаа табина.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Ниитын гурим сахилгада, гэмтэ нюурнуудтай тэмсэхэ ябадалда габьяатай байһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Сэлэнгын аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой милициин таһагай участогай түлөөлэгшэ, милициин младша лейтенант КРАСНОВ МИХАИЛ ИВАНОВИЧ РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1962 оной ноябриин 5-най Указаар «Ниитын гурим сахилгада эрхим һайн алба хэдэгэйнь түлөө» медаляар шагнагдаба.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Буряадай АССР-эй Ниитын гурим сахиха министерствын хүдэлмэрилэгшэд болон һайн дуранай арадай дружинануудай гэшүүдые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Совет милициин үдэртэй дашарамдуулан, республика дотор ниитын гурим сахиха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар иимэнүүд нүхэдые шагнаха:

1. **Ахметзянов Акрамые** — Ниитын гурим сахиха министерствын таһагай начальнигай орлогшые.
2. **Аюшеев Дари Базаровичые** — Захааминай аймгүйсэдкомой милициин таһагай участогай түлөөлэгшые.
3. **Бараковских Василий Петровичые** — Улаан-Үдын паровозовагонно заводой һайн дуранай арадай дружинын штабай начальнигай орлогшые.
4. **Белозеров Дмитрий Павловичые** — Улаан-Үдэ хотын Советскэ райгүйсэдкомой милициин таһагай милиционерые.
5. **Бирюков Николай Степановичые** — Хяагтын аймагай Соведэй гүйсэдкомой милициин таһагай ахалагша оперативна түлөөлэгшые.
6. **Головкина Ефросинья Евграфовнае** — Ниитын гурим сахиха министерствын медицинскэ албанай подразделениин начальнигые.
7. **Гумнид Исай Рувимовичые** — һайн дуранай арадай дружинын командирые.
8. **Етобаев Арсений Михайловичые** — Хориин аймгүйсэдкомой милициин таһагай участогай түлөөлэгшые.
9. **Зубаев Доржи Дылыковичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын таһагай начальнигай орлогшые.
10. **Каденев Георгий Кирилловичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын подразделениин начальнигые.
11. **Кокорин Константин Филимоновичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын подразделениин сотруднигые.
12. **Колбасов Петр Степановичые** — Кабанскын аймагай Соведэй гүйсэдкомой милициин таһагай начальнигые.
13. **Куштанов Николай Зиновьевичые** — Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районой Соведэй гүйсэдкомой милициин таһагай участогай түлөөлэгшые.
14. **Колосков Степан Дмитриевичые** — Захааминай аймгүйсэдкомой милициин таһагай отделениин командирые.
15. **Миронова Анастасия Николаевнае** — Улаан-Үдэ хотын Советскэ райсоведэй гүйсэдкомой милициин таһагай хүүгэдэй комнатын инспекторые.
16. **Михалин Николай Никифоровичые** — Баунтын райсоведэй гүйсэдкомой милициин таһагай ахалагша оперативна түлөөлэгшые.
17. **Мочалкин Дмитрий Елизаровичые** — Улаан-Үдэ хотын Октябрьска райсоведэй гүйсэдкомой милициин таһагай начальнигай орлогшые.
18. **Норбоев Найда Норбоевичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын таһагай начальнигай орлогшые.
19. **Перепанов Сергей Семеновичые** — Ниитын гурим сахиха министрэй орлогшые.
20. **Полютов Алексей Ивановичые** — Зэдын райсоведэй гүйсэдкомой милициин таһагай милиционерые.
21. **Потехин Александр Яковлевичые** — Хориин аймагай Хори тосхоной һайн дуранай арадай дружинын гэшүүниие.
22. **Руднев Николай Семеновичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын пенсионерые.
23. **Србный Владимир Федосеевичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын таһагай начальнигые.
24. **Таюрский Анатолий Федоровичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын таһагай начальнигай орлогшые.
25. **Тимофеев Федор Филипповичые** — Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно райсоведэй гүйсэдкомой милициин таһагай начальнигай орлогшые.
26. **Турлай Николай Степановичые** — Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой һайн дуранай арадай дружинын штабай начальнигые.
27. **Утенков Георгий Мамонтовичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын пенсионерые.
28. **Фофанов Петр Федосеевичые** — Прибайкалиин аймагай Татаурово тосхоной һайн дуранай арадай дружинын штабай начальнигые.
29. **Цыдендоржиев Намир Мандоровичые** — Загарайн аймагай аймсоведэй гүйсэдкомой милициин таһагай паспортын столой начальнигые.
30. **Черепанов Егор Сергеевичые** — Ниитын гурим сахиха министерствын милициин взводой командирые.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1962 оной ноябриин 9.

ЗАЛУУ НҮХЭДТӨӨ МИНИИ ЗАХЯА

Би милицидэ 26 жэл соо таһалгаряагүй алба хэжэ ябанаб. Энэ үе соо нилээд юумэ үзэгдөө. Юуб гэхэдэ, манай хүдэлмэридэ элдэб аюултайшье ушарнууд тохёолдодог гээшэ. 1936 ондо жиир милиционерээр хүдэлжэ эхилһэн аад, мүнөө майор зэргэтэй болонхойб.

Урдань манай ажалаар хэншье һонирходоггүй, анхаралаа табидаггүй байһан гэхээр. Энээнһээ уламжалан милициин хүдэлмэриие эгээл хүндэгүй ажал гэжэ зариман тоолодог байгаа. «Энэшни милиционерээр хүдэлөөл һаа, таарахал амитан даа» гэжэ ниитын журам эбдэгшэд, хулгай худал, архи тамхи намнагшад арадай дружиннитай нюрганда доромжолон хэлэдэг ушар бии байһан.

Харин мүнөө милициин ажал ташха ондоо болоо. Милициин хүдэлмэри үндэрөөр сэгнэгдэнэ гээшэ. Жэл бүри ноябриин 10-да арадай милициин һайндэр болодог болохонь. Энэнь тон һайн гээшэ. Парти, правительствын, нэн түрүүн Н. С. Хрущевой, анхарал оролдолгын аша үрэ мүн болоно. Гадна манда олониитэ үргэнөөр туһалдаг болоо. Мүн олон жэлдэ таһалгаряагүй энэ ажалда алба хэгшэд алдар солодо хүртэдэг.

Энэ орёо хүндэ хүдэлмэридэ олон жэл хүдэлхэдөө, зарим тэды мэргэжэлтэй болоогдоо. Би өөрөө хэдэн хүбүүдые милициин мэргэжэл, шадабарида һургааб, дүй дүршэлөө хубаалданаб. Жэшээнь, П. М. Целиванов мүнөө Ленинградта милициин дээдэ һургуулида һурана. Тиихэдэ Е. Цыреторов Тарбагатайн аймагта милициин таһагай паспортна столой начальнигаар болон бусад нүхэд милициин хүтэлбэрилхы тушаалда хүдэлнэ.

Милициин һайндэрөөр дашарамдуулан, залуу нүхэдтөө иигэжэ захиха байнаб. Хаанашье ябахадаа, албандаа гү, али амаралтада байхадаашье, өөрынгөө урдахи нангин уялгаяа һэшхэлээрээ дүүргэгты. Манай ажалда жэжэ юумэн гэжэ байхагүй. Хүн бүхэндэ энэрхы сэдьхэлтэйгээр хандагты. Тэдэтнай тэндэ тиимээр харюусаха.

П. Братеньков,
милициин майор, оперативна хүдэлмэрилэгшэ.
Мухар-Шэбэрэй аймаг.

...ИДЭ ҺАЙН ДУРААРАА ТУҺАЛАГШАД. Хото, тосхоной үйлсэнүүдээр хамсыдаа улаахан ...хүнүүдэй алхалан ябахыень ходо харахат. Тэдэнэй өөһэдэйнгөө эдэбхи үүсхэлээр һайн ...арадай милицитэй нэгэн хамта ажалшадай энхэ байдал сахин хамгаалалсадаг байдаг арадай ...дэ мүн болоно. Республика доторнай 20000 шахуу эрхим нүхэд арадай дружинын зэр...

...ДЭЭРЭ: Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой Соведэй гүйсэдкомой милициин таһагай участ...эшэ, милициин лейтенант нүхэр Дубровский эдэбхитэй дружинникүүд Эдуард Костин ..., Геннадий Быченко, Геннадий Фомин, Анатолий Коробов гэгшэдтэ дежурлахада гарахынь ...заабари үгэжэ байна. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ГУРИМ САХИГШЫН АЛДАР

— Зүүн Хуурайн автобусто Хандагай хүрэтэр билет үгыт, — гээд нэгэ залуу хүн кассирта хандана. Энэ нүхэр минии харгын хани болохо хүн байшаба. Автобусшье саг соогоо городһоо гаража, машина соо һуугшад өөһэд хоорондо хөөрэлдэжэ, зугаа дэлгэнэ. Намтай Хандагай орохо хүншье ехэл хөөрүү зантай. Удаангүй һуунгүй, «хаана ошохотнайб?» гээд намда хандана. Хандагай ошохомни гэбэб.

— Аа, тиигээ һаа, сугтаа бууха зон байнабди. Би Хандагайн леспромхоздо хүдэлдэг хүм, — гэбэ. Тиигээдшье тэрэ нүхэрни харгыдаа милээд олон һони һонин юумэнүүдые хөөрэбэ. Хандагайн леспромхоз хадаа республикын модо бэлэдхэлэй предприятинуудһаа нэн түрүүлэн коммунис ажалай коллектив болохоор тэмсэжэ байһан ажахы байшоо.

— Та милициин участогай түлөөлэгшые таниха гүт?

— Арсений Михайловичые гү? Таняа бэд даа, хүнүүдһээ байха, тэндэхи бургаһадшье танихал байха.

Гурбан час автобус соо һажэрүүлжэ, зориһон газартаа хүрэжэ хоноод, үглөөгүүр бодоһоор нүхэр Етобаевтай уулзаха гэжэ ошоһомни, аяар үүр сүүрээр бодожо, Нарин ябашаһан байба.

— Арсений Михайловичые тиимэ бэлээр барихагүйт, тэрэтнай һууха байхагүй, ябажал мэдэдэг хүн шуу, — гэжэ намда ойлгуулаа һэн.

Ахалагша лейтенант Етобаевай харюусадаг Хандагайн участок нилээд горитойхон юм. Леспромхозһоо гадна, Үдын совхозой 5-дахи отделени тэрэнэй участогта оролсодог. Тиигээд түлөөлэгшынь шье хэхэ юумэн барагдашагүй ха юм. Зүгөөр Арсений Михайлович үрдөөд лэ байдаг юм гэжэ хэлсэдэгынь тон зүб.

Наринай пунктын начальник нүхэр Н. С. Боягай кабинет соо һуужа байтарнай, [illegible] болоһон, сэрэгэй хубсаһатай хүн орожо, ехэл хүндэтэйгөөр бүтэдэнтэй гар барисалдан мэндэшэлэлдэбэ. Тиихэдэнь бишье тэрэ дары тухайлааб даа.

...Нүхэр Етобаевай ажалай намтар нилээд баян. Үшөө 1920 оной октябрь һарада Янгуудай нюдарган баяшуул гэнтэ Совет засагта эсэргүү бүһалгаа хэжэ, нютагай эдэбхитэдые зэрлиг муухайгаар сохижо, нанщажа байгаад, хүйтэн амбаар соо хааһан юм. Тэдэ бандидуудай зэбүүрхэмэ аашада харюу болгон, тэдэнтэй тэмсэхээ нютагай залуушуул буугаа барижа бодоо һэн. Тэдэнэй дунда 17-той Арсений Етобаев жагсалсаа һэн.

Бүһалгаанш дары дарагдаа. Арсений тиихэдэ Янгуудай бүлэгэй ревкомой секретарь болгогдон һунгагдаба. 1921 оной январь һарада дайсаниие дараланда шэн габьяа гаргаһанайнь түлөө партизануудай комиссар, граждан дайнай баатар Павел Балтахинов Арсений Етобаевта буу шагнал барюулаа һэн. Уданшьегүй комсомолой Боохоной айком нүхэр Етобаевые хүдэлмэришэн, тарягашанай милицидэ хүдэлхыень томилһон байгаа. Тэрэл сагһаа хойшо, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордотороо, ажалшан зоной энхэ амгалан ажаһуудалые сахин аршалжа байһан намтартай.

Һүүрэ дайнай фронт дээрэ Арсений Михайлович мэргэн буудагшаар алба хэжэ, олохон немец булимтарагшадые хорооһон. Ахалагша лейтенант-снайперай дэбтэртэнь дайнай үедэ фронт дээрэ 356 солдат болон офицернүүдые хюдаһан, «Хейнкель-111», «Юнкерс-87» гэһэн алуурша харсагадые буудан унагааһан тухай тэмдэглээтэй. Дайшалхы габьяагайнгаа түлөө Ленинэй, Эсэгэ ороноо хамгаалгын II шатын, Улаан одоной орденуудаар, хэдэн медальнуудаар шагнагдаһан байна.

Дайнһаа бусаһаар лэ нүхэр Етобаев һөөргөө милициингээ органдо орожо, урдань хэжэ ябаһан албаяа үргэлжэлүүлээ бэлэй. Тиихэ зуураа һүүлэй табан жэлэй туршада Хориин аймагай милициин таһагай Хандагайн участогые даажа байна. Хандагай ерахадэнь, эндэ тиимэшье амгалан бэшэ байгаа. Ёһо гурим хазагайрууллха, архидаха, ажалһаа таһарха, хулигантаха ушарнууд эндэ тэндэ үзэгдэдэг бэлэй.

— Участок нэн түрүүн даажа абахадамни, ниитын гурим сахиха хэрэгтэ олониитэ оройдоо хабаададаггүй байһан юм. Теэд ганса хүн юу бүтээлтэйб? Олониитэдэл түшэглэжэ ороо һэм, — гэжэ тэрэ хөөрэдэг.

Тосхонуудта ёһотойл социалис гурим байгуулха хэрэг бүгэдын хабаадаха асуудал һэн туладань, нэрэээшье ерэмсээрээ леспромхозой партийна, профсоюзай, комсомолой организацинуудтай, пунктнуудай начальнигууд болон мастернуудтай нягта холбоо байгуулжа эхилээ. Нэн түрүүлэн милицидэ туһалха бригаданууды хаа хаанагүй эмхидхэһэн, удаань арадай дружинануудые байгуулһан гээшэ. Мүнөө тосхон бүхэндэ арадай дружинануудай штабууд хүдэлжэ байдаг. Тэдэнэй зэргэдэ 112 хүн бии.

Тэрэнэй үүсхэлээр томилогдоһон, милициин участогуудай штатнабэшэ 19 түлөөлэгшэд (тэдэнэй 17-ниинь коммунис ажалай ударнигууд), 25 этигэмжэтэ нюур (тэдэнэй 10-ниинь эхэнэр) айхабтар ехэ туһаламжа үзүүлдэг. Ниитын гурим сахиха хэрэгтэ гэрэй эзэн эхэнэрнүүд мүн лэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болонхой. Иимэ ехэ ниитын хүсэ хэрэглэһэнэй ашаар олоной дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайнаар ябуулагдадаг.

Гадна милициин ахалагша лейтенант өөрынгөө ажал ябуулгада элдэб янзын онол арга, дүй дүршэл хэрэглэдэг. Олоной үмэнэ элидхэл хэдэг, хөөрэлдөө үнгэргэдэг, дружиннигуудта ходо захил заабари үгэжэ байдаг заншалтай. Ниитын гурим эбдэһэн нюурнуудтай нүхэр ёһоной хөөрэлдөө урда урдаһаа харалсан хэдэг. Гэр байрадаа шууяатай байдаг айлнуудаар байд-байд гээд лэ ябажа, тэдэнэй ажаһуудал тушаа һонирхожо ябадагынь ехэ һайшаалтай.

— Гансахан манай пунктда ямар ехэ хубилалта болоо гээшэб. Би Наринда 9 жэл хүдэлөөб. Урдань ямар байгша һэм. Наринай үйлсөөр хулигантажа ябаһан хүнһөө байха, архиин үнэртэйшье хүниие мүнөө харахагүйт. Хулгай худал, һальхай һамуу ябадал тухай бүри дуулахаяашье болёобди, — гэжэ Наринай пунктын начальник Николай Степанович Бояк омогорхожо һуугаа һэн.

Хандагайн милициин участогта болоһон эрид хубилалта хадаа милициин отличник А. М. Етобаевай габьяа, тэрэнэй оролдосотой нэтэрүү хүдэлмэриин үрэ дүн ха юм. Арсений Михайлович жарандаа дүтэлжэ ябана. Тиигэбэшье арадтаа хэдэг албаяа эрхимээр бэелүүлжэ, нэрэ хүндээ, алдар солоёо суурхуулһаар.

Совет милициин байгуулагдаһаар 45-дахи ойе иимэ габьяатайгаар угтахада ямар һайхан гээшэб!

П. Карпов.

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИС РЕВОЛЮЦИИН 45 ЖЭЛЭЙ ОЙ

(Эхининь 2-дохи нюурта)

Аюултай байдалай үедэ, дэлхэйн хуби заяанай, олон зуун миллион хүнүүдэй ажамидарал дайнай аюулда туласа хүрөөд байхада, хоёр талаһаа бэеэ барижа, харюусалгатай байһанаа ойлгожо, ухаан мэдэрэлээ алдангүй, термоядерна дайн сэрэгые ушаруулха талаар һүүлшын алхамай хэгдээгүйдэнь бүхы хүн түрэлтэн хананги байна. Юуб гэхэдэ, энэ хадаа гансашье Советскэ Союз ба Америкын Холбоото Штадуудай хоорондохи дайн бэшэ, харин дэлхэйн шэнэ дайн боложо, бүхы хүн түрэлтэндэ барагдашагүй ехэ хохидол асарха байгаа бшуу.

Дайнай аюулые усадхаха талаар Советскэ правительствын ябуулһан хэмжээнүүдые дэлхэйн арадууд халуунаар дэмжээ. Ушар юуб гэхэдэ, дайн сэрэгые болюулха алхамһаа ондоо ямар тиимэ холын бодолтой алхам байхаб. Имагтал Советскэ Союз, социалис гүрэн тиимэ алхам хэбэ гээшэ.

Америкын Холбоото Штадуудай зонхилхы бүлэг хүнүүд термоядерна дайнай аюулые обёоронгүй гаража шадахагүй байгаа.

США Кубые хүреэлэн хашахаяа болихо, тэрэнэй бэеэ даанхай байдалые шууд сэхээр хүндэлхэ, Кубада добтолон орохоёо болихо, баруун дэлхэйн бусад оронууд мүн лэ иимээр хандаха гэһэн Америкын Холбоото Штадуудай президент господин Кеннедиин найдуулһаниие Советскэ правительство хараадаа абаа.

Советскэ правительство Кубын газар дээрэ хүсэ ехэтэй буу зэбсэг тогтоохо асуудал шиидхэхэдээ, имагтал гансал зорилго урдаа табяа һэн: Кубын арадые эзэрхэг түримхэй добтолгоһоо абарха гэһэн юм. Кубада США-гайшье зүгһөө, баруун дэлхэйн бусад оронуудайшье зүгһөө, тэдэнэй газар дээрэһээ добтолго хэгдэхэгүй гэжэ США-гай президент Кеннедиин бүхы дэлхэйн урда мэдүүлээ хадань США-гай правительстваар добтолхы гэжэ нэрлэгдэһэн буу зэбсэгые Кубада байлгаха ушар удха шанараа гээгээ гээшэ.

Иимэ эрхэ байдалда хэниинь хэндээ буулта үгөөб? Энэ хадаа хоёр талаһаа буулта үгэһэн, ухаан бодолтойгоор хандаһан, эб найрамдалай аша туһада буулта үгэһэн ябадал болоно.

Энэ бэрхэшээлтэй байдал тохёолдуулһанай түлөө хэн гэмтэйб? Милитаризм. Америкын Холбоото Штадуудай эзэрхэг түримхэй империализм. Хүн түрэлтэндэ туйлай ехэ аюул асарха байдал тэрэ тохёолдуулаа.

Теэд эсэсэй эсэстэ хоёр талаһаа буулта хэгдэжэ, энэ бэрхэшээлтэй байдалай аюул усадхагдаа, тиин тэрэ аюулые бүрин усадхаха зорилготойгоор хэлсээн хэгдэжэ байна.

Зарим нэгэшүүл иигэжэ хэлэжэ болохо: буулта хэһэнэй хэрэг байгаа гү? Хоёр талаһаа буулта хэхэ хэрэгтэй байгаа, юундэб гэхэдэ, энэ хадаа хоёр талаһаа хэгдэһэн буулта гээшэ, бодомжотойгоор хандаһан ябадал гээшэ. Энэ хадаа бүхы арадуудта аша туһатай буулта гээшэ, тэрээнэй үндэһөөр дэлхэйн термоядерна дайнай аюул усадхагдаа.

Амгалан ёһоор зэргэ оршон ажаһууха ленинскэ политика гээшэ юуб гэхэдэ, манай газар дэлхэй дээрэ оршон байһан зүрилдөөтэ хоёр системэ—социалис ба капиталис системэнүүд дайн сэрэггүйгөөр гэхэ гү, али зэргэ оршон ажаһууха аргатай юм гэжэ хоюулаа мэдэрээ. Энэ хадаа хоёр талаһаа буулта хэһэн ябадал гээшэ. Арсалдаата асуудалнууд дайгаар бэшэ, харин амгалан ёһоор зэргэ оршон ажаһууха ёһо баримталан, амгалан ёһоной мүрысөөнэй ашаар хэлсээ хэжэ, шиидхэгдэхэ ёһотой гэжэ энэ буулта эрилтэ хэнэ.

Баруун тээ нүлөөлхы бүлэг хүнүүд «шанга», «буулта хэхэгүй» политика социалис оронууд тушаа ябуулдаг байһанаа үргэлжэлүүлхые баадхана. Иимэ «шанга байха» ушар дайн сэрэгтэ, термоядерна һандаралда асарха байһыень харангүй гаража болохогүй. Мүнөөнэй сагта буу зэбсэг бэлэдхэхэгүй, харин бүхы гүрэнүүдэй хоорондо эбтэй харилсаа байгуулха ябадалда һаад хэдэг хаалтануудые абажа хаяха хэрэгтэй. Тиигэбэл, газар дэлхэйн бүхы арадуудай хүсэдэг эб найрамдал хангагдаха байна.

Мүнөө хүн түрэлтэнэй урда байһан эгээн шанга асуудалнуудай нэгэн Германиин асуудалые амгалан ёһоор гуримшуулха хэрэг болоно. Тиигээһаа, Европодо тогтууритай амгалан байдал хангаха түлхюур олдохо юм.

Германиин эбэй договор баталаагүй һаа, баруун Германиин милитаристнууд үһөө хяһаагаа абаха гэһэн түсэбүүдһээ арсаха гэжэ бодоһоной шье хэрэггүй. Баруун Германи мүнөө сэрэгэй томо машинатай болоо, шэнэ дайнай бэлэдхэлдэ зорюулан, олон хүнүүдые, материальна арга боломжонуудаа элсүүлнэ. Мүнөө бундесвер болбол баруун Европын сэрэгэй томо хүсэнүүдэй нэгэн болонхой. Тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэд НАТО-гой ядерна буу зэбсэгээр зэбсэгжэхээ улам бүри шунахайгаар хүсэнэ. Германиин империализм урданайхидаал мэтэ, дэлхэйн хоёрдохи дайнда бэлэдхэжэ байһан сагайхи мэтэ, Европын картые шэнээр һэлгэхэ эрилтэ табина, тэрэнэй номнолшод «агуухэ Германи» гэһэн гитлеровскэ зэрлиг номнолые дабтажа байна.

Баруун Германиин үһөөгөө абаха гэһэн хүнүүдэй оролдолгоор Баруун Берлин Германиин Демократическа Республикада, мүн бусад социалис оронуудта эсэргүү хорото муухай ябуулгануудай эшээн болонхой. Баруун Берлинэй НАТО-гой сэрэгэй бааза болоһон ушар мүнөөнэй байдалые улам шангадхана. Тэрэ баазань социалис гүрэн — Германиин Демократическа Республикын түб газарта тогтонхой ха юм.

Бундестагта правительствын мэдүүлгэ хэхэдээ, һаяхан ФРГ-гэй канцлер Аденауэр иигэжэ онсолон тэмдэглээ: Германиин Демократическа Республикатай эбэй договор баталалгада ямар нэгэн гүрэнүүдэй хабаадалсаһан ушар «немец арад тушаа эбгүйгөөр хандаһан ябадал» гэжэ тэрэнэй правительство тоолохо» гээд хэлээ. Эбэй договор — немец арадай газар дээрэ бата бэхи эб найрамдал асарха договор гээшэ, тиимэһээ немец арадта, мүн бусад арадуудта һайниие хүсэдэггүй хүнүүд лэ, Европодо дайнай һүүлээрхи түгшүүрилые хэрэглэн, олзо абаха гэһэн хүнүүд лэ энэ договор баталалгада эсэргүүсэхэ болоно.

Германиин асуудалые амгалан ёһоор гуримшуулга ямар нэгэн ороной гү, али бүлэг оронуудай аша туһадань, нэрэ хүндэдэнь һаад тойбо хэнгүйгөөр, хамаатай бүхы талануудай һайндуранай зүбшөөлөөр бэелүүлэгдэжэ болохо гэжэ Советскэ правительство мэдүүлээ һэн, мүнөөшье мэдүүлнэ. Хүсэл оролдолго гаргаад байгаа һаа, уласхоорондын арсалдаата асуудалнуудые бэе бэедээ аша туһатайгаар шиидхэжэ болохо гээд Лаосой болон Баруун Ириан тушаа асуудалнуудаар болоһон амжалтатай хэлсээнүүдэй жэшээнүүд гэршэлнэ.

Үнгэрһэн дайнай хүшэр хүндэ байдалые дабажа гараһан совет арад, мүн бусад арадууд шэнги, эгээ мүнөө, болзорой тодорхойлогдоогүй ерээдүй сагта бэшэ, харин мүнөө Германиин эзэрхэг түримхэй добтолгын дабтагдахагүйн түлэ бата бэхи найдалтай байхые хүсэнэ.

Нүхэдүүд, Хитад Инди хоёрой хилэ дээрэ болоһон ушартай дашарамдуулан совет арад һанаагаа зобонгүй байжа шадахагүй байна. Тэндэ тулалдаан боложо, шуһан адхараа. Энэ бэрхэтэй байдал хадаа дай үүсхэжэ, Хитад болон Индиин агуухэ арадуудай хоорондохи хэтэ мүнхын хани барисаае эбдэхын түлэ бүхы хүсөөрөө оролдодог империалистнуудтал туһатай.

Дайн сэрэгэй түгшүүрилтэ байдалые Индидэхи демократида эсэргүү бүлэг хүнүүд өөрынгөө аша туһада хэрэглэхээ һэдэнэ. Тэдэнэр оронойнгоо түрүү хүсэнүүдые даража, эзэрхэг түримхэй сэрэгэй бүлэглэлнүүдэй һабарта орохогүй гэһэн харгыһаа Индиие гаргаха гэжэ оролдоно.

Буудалга зогсоожо, бодомжотой һайн үндэһэ һуури баримталан, Инди КНР хоёрой хоорондо хэлсээ хэхэ гээшэ зүб шиидхэбэри гэжэ бидэнэр тоолонобди. Юуб гэхэдэ, тэдэндэ ехэ зүрилдөөнүүд үгы, хэлсээнэй түхэреэн столдо һуужа, шиидхэгдэхэгүй тиимэ орёо арсалдаанууд үгы ха юм. Иимэ хөөрэлдөөнүүдэй түргөөр эхилээ һаань, эдэ оронуудай арадуудта ехэ ашатай туһатай, эб найрамдалай хэрэгтэ ехэ аша туһатай байха.

Бүхы гүрэнүүдэй буу зэбсэг хуряаха ябадалые В. И. Ленин социализмын нангин хэрэг гэжэ нэрлээ һэн. Тэрэниие бэелүүлхын түлөө шууд сэхээр, эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэһэн ушар хүн түрэлтэнэй урда Советскэ Союзай хэһэн шухалын шухала габьяануудай нэгэн мүн.

Гурбан жэлэй саада тээ ООН-ой трибуна дээрэһээ нүхэр Н. С. Хрущевой соносхоһон буу зэбсэг бүгэдэ ниитэзэрэ, бүрин хуряаха түсэб бата бэхи, эбдэршэгүй эб найрамдалай харгы зам гэжэ бүхы арадуудай үмэнэһөө зүбөөр сэгнэгдэһэн байгаа. Үээжэлтэ газар дээрэ таригдаһан үрэһэнэй һалбаран ургаһан шэнгеэр Советскэ Союзай энэ үүсхэл арадуудай агуухэ хүсэл оролдолгые бадараагаа, буу зэбсэг бүгэдэ ниитэзэрэ, бүрин хуряахын түлөө тэмсэлдэ тэдэниие жагсаагаа. Энэнь буу зэбсэг хуряаха хэрэгэй эсэсэй эсэстэ амжалта туйлахада багга бэшэ удха шанартай байха.

Мүнөө буу зэбсэг хуряаха хэрэг уласхоорондын политикын асуудал байхаһаа гадна, арадуудай эгээн дүтын хэрэг болоно. Арадууд эдэбхитэй, эрид шууд тэмсэлээрээ буу зэбсэг хуряахыень империалистнуудые баадхажа шадаха, тиихэ ёһотойшье. Советскэ правительство бүгэдэ ниитын эб найрамдал хангаха эгээн зүб, найдамтай зэбсэг байһан буу зэбсэг бүгэдэ ниитэзэрэ, бүрин хуряаха асуудалые түргөөр шиидхэхын тула саашадаашье шууд сэхээр оролдохо байна.

Уласхоорондын байдалай түгшүүрилтэй байһан сагта арадуудай амгалан, аюулгүй байдалда империализмын зүгһөө сэхэ добтолжо байһан эрхэ байдалда бидэнэр Совет ороной, бүхы социалис лагериин бэеэ хамгаалха хүсэ шадалыень бэхижүүлхэ тухай бодомжолонгүй байжа шадахагүймнай ойлгосотой бэзэ. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитэзэрэ хуряаха талаар бодото алхамуудай хэгдээгүй сагта бидэнэрые ганса талаһаа буу зэбсэгээ хуряаха гэжэ хэншье хүлеэхэ ёһогүй. Эб найрамдал болон арадуудай аюулгүй байдалда хэгдэһэн ямаршье добтолгодо эрид шууд харюу үгэхөөр Советскэ Союзай хододоо бэлэн байха тухай оролдоогүй һаа, Коммунис парти, Советскэ правительство арадайнгаа үмэнэ, бүхы хүн түрэлтэнэй үмэнэ өөрынгөө уялга дүүргээгүй байха һэн. Буу зэбсэгээ бэлэн байлгахые дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүршэл совет хүнүүдые һургана.

Партиин эсэшэ сусашагүй оролдолгын ашаар, бүхы совет арадай хүсэл оролдолгоор манай алдарта Зэбсэгтэ Хүсэнүүд эгээн һайн, мүнөө үе сагай буу зэбсэгээр хангагданхай, мүн ямаршье эзэрхэг түримхэйшүүлые бута сохихоор бүхы юумэтэй. Бүгэдэ арадай инаг дураар, анхарал оролдолгоор хүреэлэгдэһэн совет сэрэгшэд манай Эхэ ороной нангин хилэ сахилгада һэргэг хёрхоор алба хэжэ байна. Тэрэнтэй суг хамта дайшалхы жагсаалда аха дүү социалис оронуудай зэбсэгтэ хүсэнүүд зогсонхой.

Ерээдүйдэ манай найдамжа бата бэхи үндэһэ һууритай. Советскэ правительствые толгойлогшо Н. С. Хрущевой нэгэнтэ бэшэ онсолон тэмдэглэһэнэй ёһоор, бидэнэр хүнэй оюун бодолдо этигэнэбди, улас хоорондын харилсаанай эгээн орёо асуудалнуудые амгалан ёһоор шиидхэжэ болохо гэжэ этигэнэбди.

* * *

Нүхэдүүд!

Октябриин үзэл сурталнууд эгээл һайн ерээдүйн харгые арадуудта 45 жэлэй турша гэгээн гэрэлээр гэрэлтүүлжэ байна. Манай орон тээшэ уласхоорондын хүдэлмэришэн анги, газар дэлхэйн бүхы ажалша зон этигэл найдабаритайгаар, инаг дуратайгаар харана. Советскэ Союзай амжалтанууд, коммунис общество бодхоожо байһан совет хүн бүхэнэй шэн габьяата ажал бүхы дэлхэйн хуби заяанда сагай ошохо бүри улам ехэ удха шанартай боложо байна.

Коммунис байгуулалтын манлай, совет арадай бүхы зохёон байгуулхы ажал ябуулгые зорюулагшань, эмхидхэгшэнь Советскэ Союзай алдарта Коммунис парти мүн болоно. Тэрэ хадаа манай арадай эрхим хүбүүд, басагадые өөрынгөө зэргэдэ абажа, совет обществын бүхы зохёон байгуулхы хүсэнүүдые өөрыгөө тойруулан жагсаанхай. Өөрынгөө ажал хэрэгээр, марксизм-ленинизмдэ хэлбэришэгүй үнэн сэхэ байһанаараа уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй үндэр дээдэ этигэл найдабарида тэрэ хүртэнхэй. Бүхы дүй дүршэлөө, асари ехэ эршэ хүсэеэ арадай аша туһада тэрэ үгэнэ.

Ленинэй хараа шугамаар манай партиие, тэрэнэй туршагдамал манлай — үнэн сэхэ ленинец Никита Сергеевич Хрущев толгойтой КПСС-эй Центральна Комитет илалтаһаа илалтада хүтэлнэ.

Агуухэ Октябриин социалис революциин 45-дахи жэлэй ой мандаха болтогой!

Коммунизм байгуулагша агуухэ совет арадта алдар соло!

Социалис оронуудай хүсэн түгэс хани барисаан һалбаран хүгжэг лэ!

Советскэ Союзай Коммунис партида алдар соло!

Илалта түгэс марксизм-ленинизмын һургаал мандаха болтогой!

(Нүхэр А. Н. Косыгинай элидхэл ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, нэрьемэ, үни удаан болоһон альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ таһалдаһан байна. Элидхэлэй һүүлээр зал соо Агуухэ Октябриин хүндэлэлдэ, Советскэ Союзай Коммунис партиин хүндэлэлдэ халуун альга ташалган нэрьенэ).

ПАРТИ БОЛОН АРАДАЙ АГУУЕХЭ НЭГЭДЭ[Л]

Улаан талмай дээрэ болоһон Москвагай ажалшадай жагсаал тухай

Ноябриин 7. Оронойнмнай түб хотын Улаан талмай урда урдынхидаа адли бүгэдэ арадай һайндэрэй түб газар болобо. Тэрэнэй гранит шулуун трибунанууд дээгүүр гүрэнэй, партиин ажал ябуулагшад, хүдэлмэрилэгшэд болон колхознигууд, наука болон культурын түлөөлэгшэд сугларанхай. Бүхы газар түбинүүдһээ ерэһэн хари гүрэнүүдэй хүдэлмэришэд болон профсоюзна ажал ябуулагшад мүн эндэ байлсана. Дипломатическа корпусой гэшүүд, посольствонуудай сэрэгэй атташенэр байлсана.

Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, Д. С. Полянский, Н. С. Хрущев, В. В. Гришин П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, Б. Н. Пономарев гэгшэдэй Мавзолейн гол трибуна дээрэ гаража ерэхэдэнь һайндэртэ суглараагшад хани халуунаар угтабад.

Мавзолейн баруун талын табсан дээрэ сэрэгэй элитэ начальнигууд: Советскэ Союзай маршалнууд, элдэб түрэлэй сэрэгүүдэй маршалнууд, Советскэ армиин болон Уһан сэрэгэй флодой адмиралнууд, генералнууд байна.

Эгсэ 10 часта Советскэ Союзай маршал, СССР-эй оборонын министр нээмэл машина дээрэ зогсонхой Спасска башниин воротагаар гаража ерэбэ. Парад абагша сэрэгүүдэй хажууда ошожо, һайндэрөөр амаршална. Эндэ тэндэ амаршалгынь харюуда баатар «Ура!» хашхаралдаанууд дуулдана.

Тэрэнэй һүүлээр оборонын министр Мавзолейн трибуна дээрэ гаража, үгэ хэлэбэ.

Ойро зуура шэмээгүй байһанай һүүлээр сэрэгүүдэй баяр ёһололой марш эхилбэ. Сэрэгэй академинүүдтэ һурагшад, курсантнууд-морягууд, хилэ сахигшад, суворовско училищинүүдэй хүмүүжүүлэгшэд трибунын урдуур гэшхэлэлдэжэ эхилбэ.

...Түүхын музей тээһээ моторнуудай хүнхинөөн дуулдаба. Зэбсэгтэ хүсэнүүдэймнай дайшалхы техникын хүсэ шадалай жагсаал эхилбэ.

М. И. Калининай нэрэмжэтэ суута Таманска мотострелково дивизиин гвардеецүүдэй бронемашинануудта, бронетранспортернуудта һуунхай гүйлгэлдэн гарахадань, үнгэрһэн дайта жэлнүүд һанаанда ороно. Тэдэнэй машинанууд хуурай газар дээрэшье, уһан дээгүүршье тогтонгүй гараха шадалтай. «ГАЗ-69» машинанууд, өөрөө ябадаг хуягта артиллерийскэ түхеэрэлгэнүүд талмай дээгүүр тон түргэнөөр үнгэрнэ. Тэрэнэй сэрэгшэд шлем малгай үмдэнхэйнүүд, урдаа автомат, арадаа парашют үргэлэнхэйнүүд. Энэмнай—агаараар хаягдаха ябаган сэрэг, десантнигууд-парашютистнууд гээшэ.

Хүсэ ехэтэ моторнууд хүнхинэжэ, Кантемировскэ дивизиин танкнууд талмайн шулуун дэбисхэрые тушагэнүүлэн гаража ерэбэд. Эдэ танкнууд мүн лэ хуурай газар дээрэшье, уһандашье тогтохо торохогүй, дайсаниие һүнишье, үдэршье оложо, томо буунуудаараа тон мэргээр тэдэниие үгы хэжэ шадаха.

Томо томо буунуудые шэрэһэн автомобильнууд, бронетранспортернууд ерэжэ ябана. Энэ колонныын һүүлдэ хэтэрхы ехэ хүсэтэй, утанууд сэмгэтэй томо буунууд ябана. Иимэ буунууд дайсанай ямаршье бэхижүүлгые хяа бута сохижо, өөрынгөө сэрэгүүдтэ харгы гаргажа үгэхэ шадалтай.

Ракетнэ сэрэгүүдэй талмай дээрэ орожо ерэхэлээр трибунанууд дээгүүр хүнүүд хүлгөөдхинэ.

Реактивна системэнүүдтэй өөрөө ябадаг автомобильна түхеэрэлгэнүүд аалиханаар урагшаа дабшана. Америкын тагнуул-самолёдуудай манай газар дайда дээгүүр ниидэхыень болюулһан зенитнэ ракетэнүүд гаража ерэбэ.

Моторнуудай хүнхинөөн бүри шангадаад, хуурай газар дээрэхи сэрэгэй гол хүсэн болохо ядерна болон бусад ракетэнүүдээр зэбсэгжэһэн самоходно түхеэрэлгэнүүд гаража ерэбэ. Энэ һүр ехэтэ, олон зүйлэй зэбсэгүүд совет хүнүүдые омогорхуулна. Соведэй ракетнэ техникэ хадаа газар дэлхэйн ямаршье газарта хүрэжэ шадаха. Уһан сэрэгэймнай флот баһал иимэ зэбсэгтэй юм. Совет арад уһан сэрэгээ холо буудадаг, хүсэ ехэтэ ракетэнүүдээр зэбсэгжүүлэнхэй.

Советскэ Союзай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй гол зэбсэгынь болохо стратегическэ зорилготой ракетнэ сэрэгэй подразделенинүүд гаража ерэбэ. Мүнөөнэй наукын, техникын һүүлшын туйлалтаар бүтөөгдэһэн, хэршье холо хүрэтэр ошожо шадаха туйлай ехэ ракетэнүүд аалиханаар урагшаа дабшана.

Нэгэдэмэл оркестрэй талмай дээгүүр ябажа гаралгаар энэ парад дүүрэбэ. Энэ оркестр «Июлиин 26-най марш» гэһэн холошье һаа, һанаа сэдьхэлдэмнай дүтэ революционно Кубын марш наадаба.

Элдэб сэрэгэй машинануудай нүерээн түерээнэй замхаагүй байтар хадэн оло мянган хүнүүдэй жагсаал уһанай үер мэтэ түүхын музейдэ дүтэлэн ерэбэ. Түүхэтэ жэлнүүдэй дуунууд зэдэлнэ.

Хүхэ, улаан, алтан үнгэтэй хубсаһатай олон тоото физкультурнигууд талмай дээрэ орожо ерээд, жагсаалаа хубилган тон ехэ одо болон «45» гэһэн тоо бии болгоодхинод. Олон үнгэтэ хубсаһатай 5 мянган физкультурнигууд: «Манай партиин Ленинскэ Центральна Комитедтэ алдар соло, алдар соло, алдар соло!» гэжэ нэгэн дуугаар амаршалбад. Һургуулиин һурагшад трибуна дээрэ гүйлдэжэ гараад, парти болон правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэ баглаа сэсэгүүдые барюулнад.

Районуудай туг баригшад талмай дээрэ орожо ерэбэ. Ленинэй портрет, Коммунис партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэдэй портредүүд, «Коммунизм байгуулхабди!» гэһэн үгэнүүд колоннонууд дээгүүр харагдана. Түб хотын томо томо заводууд, фабрикануудай коллективүүд районой жагсаалнуудай түрүү зэргэдэ ябана.

Коммунизм байгуулжа байһан ороноймнай ажалай агуухэ алхаса энэ һайндэрэй жагсаалай хүүеэн соогуур дуулдана. Партиин XXII съездын болоһонһоо хойшо үнгэрһэн жэл соо бүхы совет арадай туйлаһан бүхы амжалтануудые тоолошагүй.

Наукануудай академиин ... лай талмай дээрэ орожо ... трибуна тээһээ альга ташал... даба. Манай орондо Коммуни... гуулха хэрэгтэ эрдэмтэдэй ... хубитань тон ехэ. Академи... саалда ядерна хүсые амгалан ... гоор хэрэглэхэ шэнэ арга ... нээһэн энергетигүүд, физиг... нэй наһа ута болгохо эсэшэ... сэл хэжэ байдаг биологууд, ... ябалсанад. Манай эрдэм наук... буулинай дайдада ниидэлгэ... дар суудa гаранхай. Эб най... да дуратай, арадуудай хоорон... галан харилсаа байгуулхые ... үгэнүүд эндэ соностоно, ур... зунгнууд дээгүүрнь бэшээтэй ...

Улаан тугуудаймнай ха... социалис оронуудай ... дай үргэгдэхэдэ, трибуна дээ... шад нэрьемэ альга ташана. ... ниализмын гэнжэ таһалжа, ... байдал байгуулжа байһан ар... манай ороной зүрхэн—Мо... амаршалһан үгэнүүд соносто...

* * *

Ленинградта, Киевтэ, ... Ташкентдэ болон бусад союз... публиканудай түб хото... ороной городууд болон хүдөө... нуудта олон хүнүүдэй хабаа... жагсаалнууд болобо. КПСС-... съездын шиидхэбэринүүдые ... хэ хэрэгтэ туйлаһан амж... тухайгаа, манай орон дото... низм байгуулха хэрэгтэ өө... оруулһан хубита тухай хаа ... ажалшаднай элидхэнэ. А... энэ һайндэртөө олоороо ... салга хадаа партиин болон ... ной агуухэ эбдэршэгүй нэг... хай гэршэлжэ үгэнэ.

Планетэнүүд[ай] хоорондын „Мар[с-1"] гэжэ станции[н] ниидэлгэ тух[ай]

Ноябриин 5-да «Марс-... жэ планетэнүүд хоор... станцитай ээлжээтэ ... холбоон байгуулагдаба. ... циин агрегадуудай, науч... паратурын хүдэлмэри ... мэдээнүүд абтажа, т... ниидэжэ ябаһан замай... жэлгэнүүд хэгдэбэ.

«Марс-1» гэжэ плане... хоорондын станциин ни... зорилго хадаа тэрэнэй ... планетэһээ 500.000 кил... хажуугаар гараһан ... оруулха гэһэн байна. ... тэнүүд хоорондын ст... ниидэжэ ябаха үедэнь ... һаа үгтэһэн радио ком... замыень хубилган за... ха, мүн автоматическа ... циин Марсһаа нэгэ мя... 11 мянган километр ... ойро дүтүүр ниидэхэ а... ломжо олгохо тусхай ту... гэтэй юм. Марс дээгүүр ... заагдаһан үндэртэ ни... ябаһан станци Марс п... шэнжэлхэ научна прог... дүүргэжэ шадаха ... «Марс-1» гэжэ плане... хоорондын станциин ни... ябаһан замые мүнөө ... хойлходонь, Марс пла... 261 мянган километр ... гарахаар ябана гэжэ ... хэйлэгдэбэ. Хожомынь ... ень заһабарилха кома... хэдэнь, автоматическа ... Марс планетэ дээгүү... мянганһаа 11 мянга... дээгүүр ниидэжэ гар... тай болохо.

Мүнөө хэһэн хэмжэ... хадаа станциин апп... урид хараалагдаһан х... гоо хүдэлмэрилнэ гэж... руулагдаба. Радио ... рань һайн хүдэлнэ. Ст... холбоо һайнаар бай... на, газарһаа үгтэһэн р... манданууд станци со... нягтаар дүүргэгдэбэ. ...

Ноябриин 6-да Мо... сагаар 12 часта пла... хоорондын станци газ... миллион 664 мянган к... холо ошоод ябаба. Н... 9-дэ 12 часта станци ... 2,69 миллион килом... ошоод ябаха.

«Марс-1» гэжэ ст... ниидэлгын хойноһоо ... танууд хэгдэһээр. ... ниидэлгэн тухай мэдэ... недели соо нэгэ дахи... байха.

Зураг дээрэ: Улаан-Үдэ хотын ажалшад демонстрацида.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ЛЕНИНЭЙ ЗААҺАН ЗАМААР—КОММУНИЗМЫН ИЛАЛТА ТЭЭШЭ!

Октябриин 45-дахи жэлэй ойн һайндэртэ зорюулагдаһан баяр ёһололой заседани Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо болобо

Заха хизааргүй үргэн совет газар дайда дээрэ һаруул һайхан, баяртай һайндэр болобо. Эхэ оромнай Октябриин социалис революциин 45 жэлэй ойн һайндэрые хүсэ шадалайнгаа һалбаржа байһан үедэ тэмдэглэжэ байна. Энэ үдэртэ миллион миллион ажалшад бэлэдхэл хэжэ байгаа. Индустриальна предприятинүүдһаа, барилгануудһаа, колхозууд болон совхозой полинууд дээрэһээ, районууд болон городуудһаа ехэ баяртай мэдээнүүд ерэжэ байнхай. Эдэ мэдээнүүд болбол зохёон байгуулагша арадай творческо хүсэ шадалайнь, үүсхэлэйнь харагдаа үзэгдөөгүйгөөр хүгжэжэ байһанай гэршэ мүн.

Коммунис общество байгуулха агуухэ программые баталан абаһан КПСС-эй XXII съездын трибуна дээрэһээ оролдосотойгоор, шэн габьяатайгаар ажаллаха тухай уряал соносхогдоһон байгаа.

Гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн, үнгэ бүриин галаар яларан байһан Эхэ оронойнмнай түб хото юунтэйшье жэшэшэгүй һайхан. Ноябриин 6-най үдэшэлэн хэдэ мянган хүн Кремль ерэжэ, Съезднүүдэй ордондо оробо. Эндэ хэдэн үеын хүнүүд: гурбан дайнай гал дүлые гаталжа гараһан, Октябриин байлдаанда хабаадаһан хуушанай большевигүүд, залуу совет республикые буу зэбсэг барижа хамгаалагшад, хожомынь СССР-эй экономическа хүсэ шадалые бэхижүүлэгшэд, Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнай фронтдо байлдагшад, мүнөө коммунизм байгуулха хэрэгтэ эрдэм мэдэсээ, хүсэ шадалаа элсүүлэгшэд суглараба.

Түб хотын предприятинүүдай хүдэлмэришэд, коммунис бригадын гэшүүд болон коммунис ажалай ударнигууд, үйлэдбэриин новаторнууд, Москвагай областиин хүдөө ажахын түрүүшүүл, эрдэмтэд, инженернүүд, технигүүд, культурын ажал ябуулагшад, совет армиин болон уһан сэрэгэй флодой сэрэгшэд, студентнүүд зал соо суглараба. Тэндэ сугларагшадай дунда СССР-эй болон Россин Федерациин Верховно Соведэй депутадууд, Министрнүүд, түбэй захиргаанай, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд байлсаба. Олон тоото гадаадын гүрэнүүдэй дипломадууд, элдэб оронуудһаа ерэһэн айлшад байлсаа.

Коммунис партиин хуушэнай гэшүүд Ф. Н. Петров, А. В. Артюхина, И. Г. Батышев, Л. А. Фотиева, космонавтнууд Ю. А. Гагарин, Г. С. Титов, А. Г. Николаев, П. Р. Попович гэгшэд президиумдэ байлсаба.

Агуухэ Октябриин социалис революциин 45 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулагдаһан баяр ёһололой заседаниие ажалшадай депутадуудай Москва городой Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо А. М. Калашников нээбэ. КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо А. Н. Косыгинда элидхэлэй үгэ үгтэбэ.

Октябриин 45 жэлэй ойн һайндэрэй, коммунизм байгуулжа байһан агуухэ совет арадай, социалис арадуудай хүсэ ехэтэ хани барисаанай һалбаралгын, Советскэ Союзай Коммунис партиин, марксизм-ленинизмын һургаалай илан мандахын хүндэлэлэй юрөөлые А. Н. Косыгинай хэлэхэдэ, тэндэ байгшад бултадаа нэрьемэ альга ташалгаар угтаба.

Нүхэд Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, Д. С. Полянский, Н. С. Хрущев, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, Б. Н. Пономарев гэгшэдэй Президиумдэ ерэхэдэнь, зал соо байгаашад нэрьемэ альга ташалгаар угтаба.

Баяр ёһололой заседани хаагдаба гэжэ соносхогдоод, Советскэ Союзай гимнын һүр жабхаланта аялга соностобо.

Заб һарлал болоһоной һүүлээр вечертэ хабаадагшадта һайндэрэй концерт харуулагдаба.

Редакторай орлогш[о]
М. Н. НИ...

Манай адрес, телефону[д]

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26.
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редактора—... ответ. секретаря — 27-37, отделов: партийной жизни и пр... — 24-74, сельского хозяйства и советского строительства—... промышленности, транспорта, информации — 35-14, ку... литературы и искусства — 34-05, писем и рабселькоров—... отдел переводов и корректорская — 35-95, бухгалтерия—... Для междугородных переговоров — 16.
Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ку... Бурятской АССР.
Н00603. Зак. № ...

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур
1962 оной ноябриин 10.